

KANDIDATSPECIALE I JURA

Siktet, på ubestemt tid

En rettslig analyse av langvarige siktelser

SVEIN-THOMAS ISAKSEN TVEDT

Veileder: Lene Wachter Lentz

Tittelblad

Utdannelsessted: Aalborg Universitet

Studieretning: Jura

Eksamen: Kandidateksamen

Veileder: Lene Wacher Lentz

Tittel: Siktet, på ubestemt tid

English Title: Charged, indefinitely

Innleveringsdato: 17. mai 2023

Anslag: 143 897

Skrevet av: Svein-Thomas Isaksen Tvedt
2021 0586

Forside: Anne Matilde Fjeldstad

Tittelblad	1
Abstract	4
Kapittel 1	6
1.1 Introduksjon	6
1.2 Avgrensning	7
1.3 Metode	8
1.3.1 Rettsdogmatisk metode	8
1.3.1.1 Rettskilder	8
1.3.1.2 Juridisk litteratur	9
1.3.2 Komparativ metode	9
1.3.2.1 Norsk metode	9
1.3.3 Rettspolitisk metode	10
1.3.4 Spesialets struktur	10
Kapittel 2 Foreldelse	12
2.1 Innledning og historisk utvikling	12
2.1.1 Historisk utvikling	13
2.2 Lovens hovedregel	14
2.3 Unntak fra hovedregel	16
2.4 Delkonklusjon	17
Kapittel 3 Strl § 94 stk 6	18
3.1 Innledning	18
3.2 Lovtekst og forarbeider	18
3.3 Rettspraksis	20
3.3.1 Avgjørelser hvor stansning på ubestemt tid ble funnet	21
3.3.2 Avgjørelser hvor stansning på ubestemt tid ikke ble funnet	21
3.3.3 Momenter fra rettspraksis	26
3.3.4 Delkonklusjon	27
3.4 Juridisk litteratur	27
3.4.1 Delkonklusjon	29
3.5 Rettstilstanden etter Strl § 94 stk. 6, pkt 2	30
Kapittel 4 Retsplejeloven §§ 718 a og 718 b.	31
4.1 Innledning	31
4.2 Retsplejeloven § 718 a	31
4.3 Retsplejeloven § 718 b	33
4.4 Rettstilstanden etter rpl §§ 718 a og 718 b	34
4.5 Forholdet mellom strl § 94 stk 6, 2 pkt og rpl §§ 718 a og 718 b.	36
4.5.1 Forholdet straffeloven § 94 stk 6, 2. pkt og retsplejeloven § 718 b.	36
4.5.2 Forholdet straffeloven § 94 stk 6, 2. pkt og rpl § 718 a	37

Kapittel 5 Menneskerettigheter etter EMRK	39
5.1 Innledning	39
5.2 EMRK art. 7	39
5.2.1 Bestemmelsens innhold	39
5.2.2 Delkonklusjon	40
5.3 EMRK art. 6 stk 1	41
5.3.1 Sakens kompleksitet	42
5.3.2 Partenes/den anklagedes adferd.	43
5.3.3 Myndighetenes adferd	44
5.3.4 Sakens art/hva som stod på spill for den anklagede	45
5.3.5 Helhetsvurdering av saken	46
5.3.6 Forholdet mellom EMRK art. 6 stk 1 og Strl § 94 stk. 6, 2. pkt.	46
5.3.7 Delkonklusjon	48
 Kapittel 6 Norsk rett og komparativ analyse	 49
6.1 Innledning	49
6.2 Norsk straffelov § 88 stk 2.	50
6.2.1 Lovtekst og forarbeider.	50
6.2.2 Rettspraksis	51
6.2.3 Norsk rettstilstand etter strl § 88 stk 2.	53
6.3 Komparativ analyse av dansk straffelov § 94 stk 6 og norsk straffelov § 88 stk 2.	54
 Kapittel 7 Rettspolitiske vurderinger	 56
 Kapittel 8 Konklusjon	 59
 Litteraturliste	 61
Lovgivning	61
Dansk lovgivning	61
Norsk lovgivning	61
Konvensjoner	61
Forarbeider	61
Danske forarbeider:	61
Lovforslag:	61
Betænkninger:	61
Norske Forarbeider	61
Rettspraksis	62
Danske domstoler	62
Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol	62
Norske domstoler	63
Litteratur	63
Riksadvokatmeddelelser	64
Artikler	64

Abstract

“Charged, indefinitely” is chosen as a topic as a reference to the borderline between Danish criminal law and criminal procedure. Within both fields there exists regulations aiming to reduce the duration of criminal charges.

The inspiration for the topic was the Danish supreme court’s verdict, presented in UfR 2022.2508, where the case before the court was a criminal case in which a commercial driver, was charged with improper loading of live animals (pigs), where the case had suffered a 2 year and 2 months period of inactivity due to lack of registration of a request for an expert opinion submitted by the police.

From the criminal law perspective the defendant’s rights are protected through criminal charges becoming “time-barred” if a criminal prosecution stops indefinitely (“statute of limitation”), whereafter the criminal charges no longer can lead to a guilty verdict.

From a procedural perspective, the law requires that a criminal investigation concludes and an indictment is brought within reasonable time, with certain activity requirements at certain benchmark times from the prosecution and a right for the defendant to have the courts intervene in the procedure after a certain elapsed time.

The analysis will focus on the requirements laid down by the current Danish legislation, both in regard to both aspects of a criminal case, in regard to the prosecution, as well as the defendant and whether the current legislation should be applied in the context of one another, even though they constitute separate legislative areas.

To achieve this, a thorough analysis of available case law will be conducted, especially in regards to the criminal law (“statute of limitation”) aspect of a criminal case.

As both aspects of the Danish law undeniably have a close relation to the principles enshrined by the European convention on Human Rights. The national regulation will therefore be analyzed under the scrutiny of these principles and the case law from the European Court of Human Rights.(ECTHR)

Due to the similarities between the judicial and legislative traditions the Danish legislation and case law will furthermore be analyzed in a comparative scope, against Norwegian legislation and case law, with the aim of identifying similarities in the two jurisdictions.

After the analysis of the legislation and case law, in light of all the aspects uncovered, the analysis shifts to the perspective of a policy maker, to consider whether the goals of the legislation are being met through the existing case law and what, if any, change policy makers should implement in the legislation.

Ultimately the analysis will conclude that the current state of the legislation and case law is somewhat unclear, especially in regard to the criminal law, but through a more active use of aspects from both ECTHR and the comparative analysis, danish case law could be alot more transparent for a defendant in a criminal prosecution. Aswell as the existence of a

connection, not previously written about in judicial theory, between the procedural rules and substantive law.

Kapittel 1

1.1 Introduksjon

Tittelen på dette spesialet, "Siktet, på ubestemt tid", er uttrykk for et fenomen som kan forekomme i grenselandet mellom straffeprosessen og strafferetten, både her i Danmark, men også i andre jurisdiksjoner. Med enkle ord vil det si at en eller flere, fysiske eller juridiske personer, har status som siktet i en straffesak, uten å ha noen antydning om når saken enten vil frafalles eller om det vil tas ut tiltale mot vedkommende.

Innenfor straffeprosessen er det en kjent sak at den siktede, evt. dennes forsvarer, dersom antatt eller tildelt, ikke har samme adgang som i en sivil sak, til å styre sakens forløp gjennom rettsvesenet, da ansvaret for etterforskning og påtale i straffesaker, med offentlig påtale, ligger hos politiet, jf. rpl § 742 stk 2, og anklagemyndigheten, jf. rpl § 96 stk 1, jf rpl § 718.

Utenfor tilståelsessaker, hvor den siktede har anerkjent sin straffskyld for forholdet under etterforskning, som vil ha et særlig saksforløp, vil dette være tilfellet for alle som får status som siktet. Dog er spørsmålet i de færreste straffesaker en problemstilling som fører til nevneverdige rettslige problemer, da både politiet og anklagemyndigheten skal innrømmes en tidsmargin for å gjennomføre sin etterforskning og tiltalebeslutning.

Situasjonen settes derimot særlig på spissen når en etterforskning trekkes utover det som kan anses som en "rimelig tid", jf. rpl. § 718 a stk. 1 1. pkt, særlig ettersom en siktelse avbryter foreldelse av et straffbart forhold, jf. strl § 94 stk 5, 1. pkt.

Det forvansker videre situasjonen at en siktelse kan miste sin virkning, og at foreldelsesfristen fortsetter som om siktelsen aldri hadde skjedd, dersom en straffesak "standsес på ubestemt tid", jf. strl § 94 stk 6, 2. pkt.

Ideen til dette spesialet kom nettopp fra en ny høyesterettsdom inntatt i U 2022.2508 H, hvor høyesterett konkluderte at en periode på 2 år og 2 måneder med passivitet fra politiet, ikke var tilstrekkelig til å anta at sakens forfølgelse var stanset på ubestemt tid.

Videre pålegges anklagemyndigheten i rpl § 718 a stk 2 visse plikter når en person har vært siktet i 1 år og 6 måneder og siktede gis i rpl § 718 b stk 1 en tilsvarende rett til å bringe saken for retten dersom tiltalespørsmålet ikke er avgjort innen denne frist.

Utover disse danske lovbestemmelser vil Den Europeiske Menneskerettskonvensjon også kunne påvirke den danske rettsstilstanden, særlig dennes artikkel 6 stk 1 og art. 7, som regulerer hhv. retten til rettergang innen en rimelig frist og ingen straff for uten lov, og tilhørende praksis fra Den Europeiske Menneskerettsdomstol.

For perspektivering av den danske rettsstilstanden kan det utover disse kildene være relevant å undersøke rettsstilstanden i andre land. Særlig den norske rettsstilstanden er relevant, da de lovregulerte strafferettslige foreldelsesregler har meget lik utforming som de tilsvarende danske regler.

Dette fører til **spesialets problemstilling**:

“En rettslig undersøkelse av Straffeloven § 94, med særlig fokus på dennes stk 6, og retsplejeloven §§ 718 a og 718 b, sammenholdt med praksis fra EMD og komparativt med norsk rett, for å avklare siktedes rettigheter ved en langvarig strafferettslig forfølgning.”

For å besvare denne problemstillingen vil det i hovedsak anvendes en rettsdogmatisk tilnærming, se pkt. 1.3.1, for å avgjøre rettsstillingen *de lege lata*, men, sekundært, også en rettspolitisk tilnærming, se pkt. 1.3.2, hvor behovet for endring av rettsstillingen vurderes.

1.2 Avgrensning

Spesialets målsetning er å gjennomføre en inngående analyse av langvarig etterforskning eller siktelse. For å nå dette mål vil det være nødvendig å avgrense mot store deler av både det strafferettslige og det straffeprosessuelle rettsområdet.

Innledningsvis skal det nevnes at vilkårene for hvornår en person er ansett som siktet i en sak vil ikke drøftes i det følgende. Dette er skrevet inngående om i rettslig teori av andre, og det henvises derfor til disse¹.

Selv om det i det videre vil nevnes både tvangstiltak og etterforskningsskritt, jf. rpl kap. 67-75b, som politiet kan gjennomføre som et ledd i en etterforskning, vil verken de generelle regler for etterforskning eller de særlige regler angående tvangstiltak og etterforskningsskritt drøftes videre. For en grundig innføring i dette henvises til Henricson: Politiret², samt Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprosessen³.

Det samme vil være tilfellet for regler angående generelle vilkår for påtale, jf. rpl kap. 65, utover det som direkte reguleres gjennom Rpl §§ 718 a og 718 b. Krav til anklagemyndighetens tiltalebeslutning og andre krav til anklagemyndighetens saksbehandling, utover Rpl §§ 718 a og 718 b, samt Strl § 94, vil heller ikke behandles.

Som det fremkommer under punkt 1.1, vil behandlingen av EMRK begrenses til å omfatte Art 6 og 7, men videre vil praksis fra EMD begrenses til et utvalg av dommer som anses å være relevant for den videre behandling, se nærmere kapittel 5.

Videre vil foreldelse av straffansvar stå sentralt i spesialet. De generelle vilkår herfor vil dermed behandles, men da spesialets fokus vil ligge på de generelle regler forut for domfellelse, vil det avgrenses mot foreldelse av idømt straff, jf. strl §§ 97-97 c, samt foreldelsesregler som reguleres gjennom særlovgivning. Samtidig vil det avgrenses for særlige foreldelsesfrister etter strl § 94 stk 4.

Andre grunnvilkår for straff, f.eks. tilregnelser, drøftes ikke.

¹ Se bl.a. Se Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprosessen, 4. utgave (2023) s. 178 ff.

² Se Henricson: Politiret, 6. utgave (2016).

³ Se Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprosessen, 4. utgave (2023) s. 419 ff.

1.3 Metode

1.3.1 Rettsdogmatisk metode

Som det fremkommer er målsetningen for nærværende spesialet å gjennomføre en rettslig analyse av nærmere gitte rettsbestemmelser *de lege lata*. Begrepet “de lege lata” vil si en analyse av den nåværende rettstilstanden i en gitt jurisdiksjon. En annen formulering er å gjennomføre en rettsdogmatisk analyse av det tilgjengelige rettskildematerialet.

Den rettsdogmatiske metode gjenkjennes ved utvelgelse av legitime rettskilder og en analyse av disse for å utlede rettskildefaktorer, som i den videre analyse søkes harmonisert med hverandre, eller vektet mot hverandre ved motstrid, for å avgjøre hva nåværende rettstilstand (rettsregelen) er. I det praktiske rettsliv vil deretter rettsregelen anvendes på et nærmere angitt faktum for å avgjøre om det konkrete tilfellet er omfattet av rettsregelen eller ikke (subsumsjon).

Det er nettopp slik den videre analyse i spesialet vil gjennomføres, rettskildene vil utvelges, analyseres for å utlede rettskildefaktorer og dermed harmoniseres eller vektes for å utlede den gjeldende rett på området. I den grad det gjennomføres subsumsjon av rettsregelen på et faktum, vil dette kun gjøres for eksemplifisering.

1.3.1.1 Rettskilder

I det videre vil lovtekst, forarbeider og rettspraksis, både dansk og folkerettslig, særlig utgjøre spesialets kildemateriale.

Ved analyse av lovtekst vil den alminnelige språklige forståelse stå sentralt. Dette må ses som et utslag av at den enkelte borger skal ha mulighet til å forutberegne sin rettsstilling ved å lese lovteksten. Hensynet melder seg med særlig styrke på det strafferettslige og -prosessuelle område.

Som en motpart til dette må rettsanvenderen dog også ha som siktemål å forsøke å avklare hva lovgiver har hatt til hensikt å regulere. Dette gjennomføres ved en formålsrettet analyse av lovteksten. I en slik analyse vil bestemmelsens plassering i kontekst, formålsparagrafer i loven og lovforarbeider stå sentralt. For dette spesialet, vil særlig lovforarbeider stå særlig sentralt.

Hvor innholdet i en lovbestemmelse selv etter en analyse av ordlyd og formål fremstår som uklar, vil rettspraksis kunne gi veiledning i forståelsen av en lovbestemmelse og hvilke momenter som skal vurderes når det avgjøres om det har skjedd en lovovertrædelse eller ei. Etter behov vil det dermed i den senere analyse benyttes trykt rettspraksis fra nasjonale domstoler. Dersom det potensielt anvendes uttrykte dommer i analysen, vil det ikke skje en bruk av selve kildematerialet, men heller andre forfatteres gjengivelse av disse dommer. Følgelig vil det måtte utvises en særlig forsiktighet ved bruk av slike dommer, særlig ved vektning av slike kilder. Følgelig må slike gjengitte, utrykte dommer behandles mer som juridisk teori, se punkt 1.3.1.2 nedenfor.

Da spesialet også beveger seg innen strafferettens område, vil det være naturlig å vurdere om regler i EMRK påvirker analysen av det danske rettskildemateriale. EMRK ble ratifisert av Danmark i 1953 og senere inkorporert i dansk rett i 1992⁴. EMRK bidrar dermed til analysen av danske rettskilder, da dansk rett formodes å være i overensstemmelse med EMRK. Dog ved en direkte motstrid er det en lovgiveroppgave å korrigere rettstilstanden og ved en rettsdogmatisk analyse må regelen utledet fra danske rettskilder foretrekkes. EMD rettspraksis må tillegges en særlig vekt for analysen av konvensjonens bestemmelser, som også betyr å bruke den særlige rettsdogmatiske metode som EMD selv anvender ved tolkningen av EMRK.

1.3.1.2 Juridisk litteratur

Juridisk litteratur står i særegen stilling i en rettsdogmatisk analyse. Juridiske forfattere er ikke autoritative kilder i vurderingen av gjeldende rett, i motsetning til f.eks. rettspraksis. Det må dermed utvises kildekritikk ved utvelgelse av juridisk teori og forsiktighet ved dennes anvendelse i analysen. Like fullt kan juridisk teori gi viktige støtteargumenter, særlig hvor en rettslig analyse gir flere mulige resultater, da forfattere, som regel, er anerkjente jurister med god kunnskap på et gitt område.

1.3.2 Komparativ metode

En komparativ analyse i et rettslig perspektiv betyr, med enkle ord, å sammenligne forskjeller og likheter mellom to rettssystemer enten når det kommer til materiell rett (rettsregler) eller forskjeller i den rettsdogmatiske tilnærming (metode). For dette spesialet vil det være den første av disse, materiell rett, som vil stå sentralt. Direkte nedenfor, se pkt. 1.3.2.1, vil det dog gjennomføres en kortfattet komparativ analyse av norsk og dansk metode.

Målsetningen for en komparativ analyse av materiell rett, er å avgjøre hvorvidt man fra det annet rettssystem kan finne likheter og forskjeller. Disse forskjeller og likheter vil i en rettsdogmatisk analyse ha en meget begrenset anvendelse. Det er i hovedsak hvis det etter en rettslig analyse finnes tilnærmet ingen veiledning for rettsanvendelsen at fremmed rett vil kunne tillegges nevneverdig betydning i en slik analyse. Dette vil også kreve at den rettsdogmatiske metode mellom de analyserte rettssystemene er tilstrekkelig lik.

I en rettspolitisk analyse, se pkt. 1.3.3, vil det dog være større rom for bruk av resultatene fra en komparativ analyse til å argumentere for hvorfor en gitt rettstilstand enten burde forbli slik den er eller endres. Igjen må det her også vurderes likheten av de to rettssystemer, både metodisk og de rettstradisjoner systemet bygger på.

1.3.2.1 Norsk metode

Det norske og det danske rettssystem er meget naturlige å sammenligne. Rettstradisjonene i landene er meget like og det samme gjelder tilnærmingen til en rettslig analyse. Det er derfor vanlig, både i norske og danske lovforarbeider å se henvisninger til det andre rettssystem når lovendringer vurderes⁵. Etter 1960 har dette vært særlig aktuelt på strafferettens

⁴ Jf. Lov nr. 138 av 26.01.2022 § 4

⁵ Se f.eks Bet nr. 433 1966 s 15. (Dansk henvisning til norsk rett) og Ot.prp. nr. 52 (1970-71) s. 8 (Norsk henvisning til dansk rett), begge om foreldelse.

område, sett i lys av arbeidet gjennomført i Den nordiske strafferettskomité, med målsetting om en ensartet strafferettslig regulering i Norden.

Den norske rettsdogmatiske metode avviker kun i mindre grad fra den tilsvarende danske metode. Det er selvfølgelig en forskjell at Norge ikke er medlem av den Europeiske Union og følgelig har ingen EU-reguleringer direkte virkning i Norge, men dette vil ikke ha nevneverdig betydning for den senere analyse.

Videre er det i norsk lovgivning gitt en økt trinnhøyde for EMRK⁶, som gir konvensjonen en stilling som *lex superior* sammenliknet med annen lovgivning, men stadig underordnet grunnlov.

For øvrig har lov, bekendtgørelser (forskrifter på norsk) og forarbeider samme status som i dansk praksis.

Derimot behandles rettspraksis noe annerledes i Norge. Tingrettspraksis (byrett i Danmark), har meget beskjeden rettskildemessig verdi i Norge. Lagmannsrettspraksis (landsrett) har også en redusert betydning i norsk rett, sammenliknet med Danmark. Dette antas å være begrunnet i at Norge, grunnet sin større geografiske utstrekning har et betraktelig større antall lagmannsretter, totalt 6. Betydningen av Høyesterettspraksis antas å være tilsvarende i begge land, da begge domstoler i hovedsak sikter mot å være en prejudikatsdomstol.

En siste forskjell er at det i Norge trykkes et større antall dommer enn hva som er tilfellet i Danmark, samt at begrunnelsen for et domsutfall er ofte mer utførlig i Norge, og alle trykte dommer inneholder hele rettens begrunnelse. Samtlige dommer og kjennelser fra Høyesterett og Lagmannsrett utgis, i tillegg til et stort antall tingrettsdommer, dog hvilke av disse som trykkes avgjøres av sorenskriveren (presidenten) for hver enkelte tingrett. Det finnes dermed ofte et mye større rettskildemateriale å analysere.

1.3.3 Rettspolitisk metode

I henhold til Munk-Hansen⁷ er den rettspolitiske metodes mål: “... *at undersøge muligheden for og beskrive anvisninger til en ny, anden eller mere entydig ret ud fra givne hensyn*”. Med andre ord kan man på denne måte ved bruk av legitime hensyn argumentere for at rettstilstanden burde være noe annet enn resultatet av en ren rettsdogmatisk analyse tilsier. Metoden gir også anledning for å vurdere de lege ferenda, loven slik den burde være, og dermed komme med forslag til nye regler. Da det er begrenset med rettspraksis omkring spesialets problemstilling og at dette ikke siden 1993 er grundig analysert, antas det at metoden vil ha relevans i det videre.

1.3.4 Spesialets struktur

Spesialet er strukturert for at leseren, som antas å være en leser som har en minst grunnleggende kunnskap innen dansk strafferett og -prosess, skal forstå den rettslige argumentasjonen og de del- og avsluttende konklusjoner som fattes.

⁶ Se Lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett § 3, jf § 2

⁷ Munk-Hansen, Retsvidenskabsteori, 2022 s. 79

Følgelig har spesialet her i kapittel 1 blitt innledet ved å presentere problemstillingen, hvilke områder spesialet avgrenser mot og de metoder som vil anvendes for å besvare den formulerte problemstillingen.

Da emnet strafferettslig foreldelse ikke er det mest omhandlede i verken rettspraksis eller juridisk litteratur, vil det i kapittel 2 gjennomføres en generell introduksjon, med en grad av rettshistorie, angående emnet.

Kapittel 3 vil i hovedsak analysere straffeloven § 94 og særlig dennes stk. 6. I denne sammenheng vil det gjøres en omfattende analyse av trykt rettspraksis, både for å analysere utviklingen innenfor området og for å avklare dagens rettstilstand.

Retsplejeloven §§ 718 a og 718 b vil deretter behandles i kapittel 4, med fokus på hvilke rettigheter siktede tillegges og rettsvirkninger av manglende overholdelse av bestemmelsene.

Deretter vil det, i kapittel 5, gjennomføres en gjennomgang av EMRK art. 6, særlig stk 1, og art. 7, samt relevant EMD rettspraksis. Analysen av EMRK vil ha to forskjellige formål: artikkel 6 vil analyseres for å klargjøre om bestemmelsen kan informere analysen gjennomført i kapittel 3, mens artikkel 7 vil analyseres med bakgrunn i kapittel 3, for å besvare hvorvidt rettstilstanden på dette området utgjør et selvstendig brudd på EMK art. 7.

Når det dermed er gjennomført en analyse av spesialets sentrale rettskildemateriale, vil det gjennomføres en analyse av den tilsvarende rettstilstand i norsk rett, før det komparativt påpekes likheter og forskjeller i rettstilstanden i kapittel 6.

Etter denne komparative analyse, vil kapittel 7 fokusere på eventuelle rettspolitiske vurderinger som har gjort seg gjeldende gjennom det i kapittel 2-6 behandlede.

Avslutningsvis vil det i kapittel 8 konkluderes på spesialets problemstilling.

Kapittel 2 Foreldelse

2.1 Innledning og historisk utvikling

Foreldelse betyr, uavhengig av rettsområde, at en rett eller ansvar man har etter lovgivningen, ikke lenger kan gjøres gjeldende av den som har retten, f.eks. et foreldet pengekrav, eller at ansvaret ikke lenger kan gjøres gjeldende overfor den ansvarlige, f.eks. et erstatningsansvar eller et straffansvar.

I det følgende er det utelukkende den strafferettslige foreldelsen som drøftes. Strafferettslig foreldelse blir i strafferettens grunnleggende systematikk ansett å være en straffopphørsgrunn⁸. Dersom foreldelse stadfestes under en straffesak, medfører dette frifinnelse, jf. rpl § 883 stk 2 nr. 3⁹.

Foreldelsesreglene i dansk rett må, som de fleste andre lovregler, ses som en avveining av forskjellige hensyn som lovgiver har funnet at best ivaretar samfunnets interesser. For foreldelse må disse hensynene anses, på helt overordnet nivå, å være en balanse av rettferdighetsfølelsen for det bredere samfunn, mulighet for en effektiv straffeforfølgning og forutberegnelighet for gjerningspersonen.

Hensynet til rettferdighetsfølelsen ligger hovedsakelig i lovreglene om at visse kriminelle forhold, som vurderes som særlig forkastelige, aldri foreldes, se mer under punkt 2.2. I slike tilfeller vil behovet for straff, og dermed samfunnets reaksjon, alltid gjøre seg gjeldende uavhengig av tiden som har gått siden det straffbare forhold fant sted. For andre kriminelle forhold anses det derimot, gjennom foreldelsesreglene, at behovet for straff gjør seg mindre gjeldende med tiden.

Effektiv straffeforfølgning betyr at, særlig politiet, skal kunne gjennomføre en tilstrekkelig grundig etterforskning av straffbare forhold, uten at denne forfølgningen skal forhastes for å overholde en foreldelsesfrist. Dette gir seg særlig uttrykk i regelen om at siktelse avbryter foreldelse, se her også mer under punkt 2.2.

Forutberegnelighetshensynet betyr at en gjerningsperson skal kunne forutse sin rettslige stilling, selv når det kommer til straff. Med enkle ord kan man si at ingen, selv om vedkommende kan ha gjennomført noe straffbart, skal ha behov for å "se seg over skulderen" resten av livet fordi straffansvaret aldri forsvinner. Utslag av dette kan ses i reglene om at de fleste straffbare forhold foreldes etter en viss tid, se punkt 2.2, og at en siktelse kan miste sin fristavbrytende virkning dersom en forfølgning stanser eller henlegges, se særlig punkt 2.3 og kapittel 3.

Utover disse hensyn vil domstolene, som utgangspunkt, ha et ønske om avdekke den materielle sannheten i en straffesak. Dette prinsippet kan ha en viss motsetning til foreldelsesreglene, da selv om domstolene skulle være overbevist i skyldspørsmålet, må den tiltalte uansett frifinnes pga. foreldelse.

⁸ Se Langsted & Langsted: Hovedlinjer i erhvervstrafferetten 8. utgave, 2020, s. 85

⁹ Se Elholm, Jakobsen og Lund Madsen, Kommenteret straffelov Almindelig del 11. utgave, 2019 s. 564.

Det er særlig forholdene rundt rettferdighet- og forutberegnelighetshensyn som begrunner reglene for foreldelse. Disse hensyn har gjort seg gjeldende i lang tid, dog med variasjoner innen hvilket av disse hensyn som har blitt tillagt størst vekt av lovgiver. Ved å analysere reglenes utvikling kan denne balansen ses noe tydeligere. Derfor vil det umiddelbart undergjøres en kortfattet gjennomgang av rettsutviklingen på området, før dagens rettstilstand analyseres.

2.1.1 Historisk utvikling

I straffeloven av 1866 § 66 ble et straffbart forhold foreldet dersom: "... der efter Forbrydelsens Udøvelse er forløbet 2 Aar, inden den blev paataalt ved Retten ... skal den forskyldte Straf bortfalde, saafremt den ei vilde blive høiere end Bøder, simpelt Fængsel eller Riis" eller, § 67, "Forurettede i en Tid af 1 Aar, efterat han bevisliig er kommen til Kundskab om Gjærningsmanden, undlader at paataale Forbrydelsen eller at begjære den paataalt".

Utover disse tilfelle, og overtredelse av §§ 88 og 89 (forbrytelser mot kongen), "forældes Strafansvaret ikke", jf § 70. Dog kunne Justitsministeriet frafalle påtale "naar der er forløbet 10 Aar, siden [det straffbare forhold] blev begaaet", jf § 70.

De eneste straffbare forhold, som dermed ordinært kunne foreldes, var forhold hvor straffen kunne være "Bøder, simpelt Fængsel eller Riis". Dette innebærer betydelige forskjeller fra dagens regler, se punkt 2.2. Etter denne straffelov var det utelukkende hvilken straff som kunne idømmes konkret som avgjorde hvorvidt et straffbart forhold ble foreldet eller ikke, samt gjennom offerets passivitet. Utover dette var det kun mulighet for å ikke straffeforfølge noen dersom det var gått mer enn 10 år siden den straffbare handling.

Dette system for foreldelse ble endret til en noe mer dynamisk modell i straffeloven av 1930 (L 1930-04-15 nr 126), som nå også vurderte straffens lengde og ikke utelukkende straffeformen. I dennes § 93 stk 1 ble foreldelse generell regulert til:

- 1) 2 Aar, naar den for Lovovertrædelsen paadragne Straf ikke vilde overstige Bøde eller Hæfte i 2 Aar,
- 2) 5 Aar, naar Straffen vilde blive Hæfte over 2 Aar eller Fængsel ikke over 1 Aar, og
- 3) 10 Aar, naar Straffen vilde blive større, men den højeste for Gærningen foreskrevne Straf ikke overstiger Fængsel i 6 Aar.

Det må i denne sammenheng påpekes at det danske straffesystem også i denne sammenheng forenklet de mulige strafferettslige sanksjoner. Som det kan ses over, nevnes det i 1930-loven utelukkende fengsel, i motsetning til simpelt fengsel.

I motsetning til dagens regulering, se punkt 2.2, var det dog, som også fremholdes av Krabbe: "den in concreto forskyldte Straf, der er afgørende".¹⁰

Vurderingen av den konkret forårsakede straff opphørte med lov nr. 248 9.6.1967, med bakgrunn i straffelovrådets bet. nr 433/1966 (Forældelsesbet.), som også danner grunnlaget for dagens regler. Bakgrunnen for straffelovrådets betenkning var arbeidet utført av den

¹⁰ se Krabbe, Borgerlig Straffelov, 1931 s. 148

nordiske strafferettskomité. Siktemålet til komitéen var å gjøre de strafferettslige regler i Danmark, Norge, Sverige og Finland så like som mulig, og dermed forenkle et strafferettslig samarbeid i Norden. Systemet fra 1930-loven hvor foreldelsesfristene avhenger av straffen ble her videreført, men med den betraktelige modifisering at foreldelsesfristen nå ikke ble beregnet på bakgrunn av den konkrete forskyldte straff, men heller på bakgrunn av strafferammen for det konkrete lovbrudd, slik systemet også er i dag, se punkt 2.2.

Siden endringen i 1967 har det i hovedsak kun blitt gjennomført mindre endringer i foreldelsesreglene.

Generelt har dermed utviklingen gått fra et utgangspunkt hvor rettferdighetshensyn har blitt tillagt størst vekt, til et system hvor forutberegneligheten har større tyngde. Det må også nevnes at effektivitetshensyn nok har spilt inn i overgangen til dagens system. Det vil være lite effektivt og veldig ressurs- og prosesskrevende for samfunnet, særlig under 1930-loven. Å igangsette en etterforskning av et straffbart forhold for å avgjøre hvorvidt den konkrete forskyldte straff ville medføre om foreldelse var inntruffet eller ikke, for å så potensielt henlegge forholdet eller at den tiltalte frifinnes av denne grunn i retten.

2.2 Lovens hovedregel

Rettsvirkningen av strafferettslig foreldelse følger av strl § 92 at “[e]n lovovertrædelse straffes ikke” dersom foreldelse etter §§ 93-94 har inntruffet. Som nevnt under 2.1, medfører en inntruffet foreldelse at vedkommende skal frifinnes, jf. rpl § 883 stk 2 nr. 3.

Det som i realiteten er hovedbestemmelsen for foreldelse etter straffeloven reguleres deretter i § 93 stk 1, som angir at foreldelsesfristen er:

- 1) “2 år, når der ikke er hjemlet høyere straf end fængsel i 1 år for overtrædelsen.
- 2) 5 år, når der ikke er hjemlet høyere straf end fængsel i 4 år.
- 3) 10 år, når der ikke er hjemlet høyere straf end fængsel i 10 år.
- 4) 15 år, når der ikke er hjemlet høyere straf end fængsel på bestemt tid”

Som det fremkommer av lovteksten, er det for alle disse tilfeller strafferammen som er avgjørende for hvorvidt foreldelse har inntruffet. Det er dog i forarbeidene¹¹ påpekt at for straffebestemmelser hvor det foreligger to forskjellige strafferammer, navnlig “under skærpende omstendigheder” eller “under særlig skjerpende omstendigheter”, vil den “høyere straff være avgjørende” for hvornår et straffbart forhold foreldes. Eksempler vil være brukstyveri, jf. § 293, og brukstyveri av kjøretøy, jf. § 293 a.

En slik bruk av en økt strafferamme skal dog, etter forarbeidene¹², hvis bestemte vilkår må være oppfylt for økt straff, kun skje dersom disse vilkår er oppfylt. Se f.eks. § 232 stk 1 pkt. 2.

Utover disse tilfeller, men hvor loven like fullt angir forskjellige strafferammer for en lovovertrædelse, for eksempel simpelt tyveri, jf. strl § 276, jf. 285 stk 1, og grovt tyveri, jf. strl

¹¹ se bet. nr. 433 1966 s. 19

¹² se bet. nr. 433 1966 s. 19

§ 276, jf § 286 stk 1, skal forholdet, før man kan avgjøre foreldelsesfristen, subsummeres under en av bestemmelsene.

For straffnedsettelsesgrunner, påpeker forarbeidene¹³ videre at det kun er “en obligatorisk fravigelse af rammens maksimum” som skal påvirke foreldelsesfristen. Et dagsgjeldende eksempel er strl § 33 stk 3 som regulerer at personer under 18 år ikke kan idømmes fengsel på livstid.

Strl § 93 stk 3 regulerer at dersom noen “ved samme handling har begået flere lovovertrædelser” (idealkonkurrence) som har forskjellige foreldelsesfrister “skal den længste av disse frister anvendes med hensyn til samtlige overtrædelser.” Det er viktig å notere seg at her kun reguleres straffbare forhold som stammer fra “samme handling”. Det må derfor være tale om to separate straffbare forhold etter loven, men som kan realiseres gjennom ett hendelsesforløp og som kan straffes ved sammenstøt.

I et tilfelle hvor det ikke er snakk om “samme handling” (realkonkurrence), taler forarbeidene¹⁴ for at hvert tilfelle i foreldelsesmessig forstand må vurderes isolert. Det samme standpunkt har også blitt inntatt i rettspraksis, i U 1985.456 Ø hvor tre tilfeller av overtredelse av våpenloven ansett som foreldet.

Utgangspunktet for foreldelsesfristen reguleres i § 94 til å være “den dag, da den straffbare virksomhed eller undladelse er ophørt”. Etter en alminnelig språklig forståelse kan det fra bestemmelsen leses at både straffbare forhold som er en aktiv handling eller unnlatelse kan foreldes, men at det er kun når dette er fullbyrdet at foreldelsesfristen vil løpe, og at situasjoner hvor en gitt tilstand er straffbar også omfattes, f.eks frihetsberøvelse etter strl § 261.

Det kan også leses ut av bestemmelsen at den angjeldende tidsenhet er “dag”.

For unnlatelsesforbrytelser argumenteres det i forældelsesbet.¹⁵ at “handlepligten er opfyldt eller bortfaldet, eller dens opfyldelse er blevet umulig” for at foreldelsesfristen skal løpe. Dette har dog ikke konsekvent blitt etterlevd i rettspraksis, hvor domstolene, bl.a. i U 2001.2045 H, har ansett foreldelsesfristen for å løpe fra tidspunktet plikten senest skulle ha vært oppfylt.

Visse straffbare handlinger er dog betinget av at en viss følge har inntrådt for at en handling skal være straffbare, f.eks. berikelseskriminalitet (strl §§ 276-283) hvor det kreves at handlingen har medført en uberettiget vinning som følge av handlingen. I slike tilfeller, etter § 94 stk 2, vil ikke foreldelsesfristen løpe før den påkrevde virkning er realisert.

Er et straffbart forhold realisert på “et dansk skib uden for riget”, jf. § 94 stk 3, løper foreldelsesfristen først fra “den dag, da skibet er kommet i dansk havn.” Dog med en maksimal utsettelse på 1 år, jf. 2. pkt.

¹³ se bet. nr. 433 1966 s. 19

¹⁴ se bet. nr. 433 1966 s. 20

¹⁵ Ibid

Foreldelsesfristen avbrytes enten ved at “den pågældende gøres bekendt med sigtelsen, eller når anklagemyndigheden anmoder om rettergangsskridt, hvorved den pågældende sigtes for overtrædelsen”, jf. strl. § 94 stk 5.

Den alminnelige forståelse av “gøres bekendt med sigtelsen” må være at politiet eller påtalemyndigheten har informert gjerningspersonen om siktelsen.

Etter forarbeidene til lovendring i 2005¹⁶ fremholdes det av Brydensholt-utvalget, som bifalles av Straffelovrådet, at kun en formell siktelse skal anses som tilstrekkelig for at foreldelsesfristen skal avbrytes. Det vil følgelig ikke være tilstrekkelig å avhøre en person med en siktets rettsstilling for å avbryte foreldelsesfristen.

Det er et krav at politiet dokumenterer meddelelsen av siktelsen dersom denne meddeles i et avhør, da dette skal fremgå av politirapporten, jf. rpl § 752 stk 1.

Begrepet “sigtet” har ingen legaldefinisjon i dansk rett, dermed er det noe vanskelig å avgrense innholdet av “rettergangsskridt, hvorved den pågældende sigtes for overtrædelsen”. Det bør dermed legges en relativt lav terskel for de rettergangsskritt som har en fristavbrytende virkning. Generelt bør det kunne sies at dersom det stilles et krav til mistanke for et straffbart forhold for at skrittet kan gjennomføres, må det anses for at noen siktes gjennom rettergangsskrittet. En avgjørelse om legemsinngrep etter rpl § 792 a, vil utvilsomt være et slikt rettergangsskritt.

Det er videre klart at det kun er anklagemyndighetens rettergangsskritt som avbryter foreldelsesfristen, men dette kan ikke anses å medføre betydelige praktiske problemer, da det mest aktuelle rettergangsskrittet for motparten er å begjære besikkelse av forsvarer, som i dag er betinget av en siktelse, jf. rpl § 730 ff.

Fristavbrytelse overfor en juridisk person må skje overfor en av de i rpl § 157 a foreskrevne personer og måter, jf. strl § 94 stk 5 2. pkt.

2.3 Unntak fra hovedregel

I straffeloven §§ 93-94 finnes det visse unntak fra de rettslige utgangspunkt som ble gjennomgått umiddelbart ovenfor. I det følgende vil disse unntakene nevnes kort for oversiktens skyld.

Strl § 93 stk 2 setter en minstetid for foreldelse på 5 år for nærmere angitte lovovertrædelser. Etter nr. 1 omfattes grovt uaktsomme overtrædelser av selskapers opplysningsplikt, bokføring mv. Nr. 2 omfatter videre overtrædelser av skatt-, told-, avgift- og tilskudslovgivningen. Begrunnelsen for denne økte frist må formentlig være at disse overtrædelser vanskelig oppdages, og for å sikre et effektivt vern av interessene må det innrømmes en økt foreldelsesfrist.

¹⁶ se https://www.ft.dk/samling/20042/lovforslag/l9/20042_l9_som_fremset.htm, lest 20.03.2023, punkt 3.2

Straffbare forhold som aldri foreldes reguleres i strl §§ 93 a og 93 b, hvor § 93 a regulerer folkerettslige forpliktelser, som f.eks. folkemord etter Genevekonvensjonen, og § 93 b tortur og seksuallovbrudd mot personer under 18 år.

Vernet for personer under 18 år, eller 15 år, styrkes ytterligere gjennom § 94 stk 4, hvor det følger at ved visse andre lovovertridelser mot disse personer, løper foreldelsesfristen først fra “den dag, den forurettede fylder 21 år.”

Samme sted, jf. strl § 94 stk 4 3. pkt, reguleres at dersom gjerningspersonen “ved vold, ulovlig tvang eller annen strafbar handling” har fått forurettede til å ikke anmelde forholdet, “regnes forældelsesfristen dog tidligst fra det tidspunkt, hvor tvangen er opphørt”.

Avslutningsvis reguleres det i strl § 94 stk 6 at en straffeforfølgning som “[f]rafaldes” eller “standses på ubestemt tid” mister siktelsen sin fristavbrytende virkning. Som det fremkommer i punkt 1.1, er dette unntaket et av spesialets sentrale bestemmelser. Følgelig behandles dette unntaket for seg selv i kapittel 3 nedenfor.

2.4 Delkonklusjon

Oppsummert er retstilstanden for strafferettslig foreldelse etter dansk rett i dag at:

- Strafferammen for den straffbare handlingen utgjør utgangspunktet for hvor lang foreldelsesfristen er, jf. strl § 93 stk 1.
- Fristen løper fra den dag det straffbare forhold fullbyrdes eller ved dets opphør i tilfeller av fortsatt kriminalitet eller tilstandsforbrytelser, jf. strl § 94 stk 1.
- Fristen avbrytes ved siktelse eller andre rettslige skritt som medfører en siktelse, jf. strl § 94 stk 5.

Kapittel 3 Strl § 94 stk 6

3.1 Innledning

I nærværende kapittel skal unntaket til foreldelsesreglene, om når en siktelse mister sin fristavbrytende virkning, inntatt i strl § 94 stk 6, analyseres.

Unntaket har delvis eksistert i dansk rett siden Straffeloven 1930, heri var det i § 94 stk 1 regulert at dersom en strafferettslig forfølgelse "Standses ... ubestemt Tid" ville foreldelsesfristen løpe videre.

Ved Straffeloven 1967 § 94 stk 5 ble det lagt til at en forfølgelse frafalles (henlegges) har samme virkning som at saken stanses på ubestemt tid.

Den dogmatiske analysen vil i det følgende deles opp slik at lovtekst og forarbeider behandles samlet i punkt 3.2, deretter vil rettspraksis analyseres i punkt 3.3, før det gjennomføres en gjennomgang av juridisk teori om unntaket under punkt 3.4 og avslutningsvis vil disse separate bidragene oppsummeres til en rettsregel og en konklusjon i punkt 3.5.

3.2 Lovtekst og forarbeider

Straffeloven § 94 stk 6 er i dag utformet:

"Frafaldes forfølgningen, uden at beslutningen herom omgøres af overordnet anklagemyndighed inden for den almindelige omgørelsesfrist, løber forældelsesfristen videre, som om forfølgning ikke havde fundet sted. Dette gælder også, når forfølgning standses på ubestemt tid. Skyldes standsningen, at sigtede har unddraget sig forfølgningen, medregnes forfølgningstiden dog ikke ved beregningen af forældelsesfristen."

En ordlydsfortolkning av bestemmelsens første punktum gir umiddelbart inntrykk av at et frafall av forfølgningen krever en beslutning om frafall. Påtalebeslutninger i straffesaker med offentlig påtale, tilkommer anklagemyndigheten, jf. rpl § 96 stk 1. Vilkår for at tiltale kan oppgis eller frafalles reguleres i rpl §§ 721-722, herunder det såkalte opportunitetsprinsippet.

Det er dessuten et krav etter strl § 94 stk 6 at en slik beslutning om tiltalefrafall eller -oppgivelse, ikke omgjøres "inden for den almindelige omgørelsesfrist". Forståelsen herav må være at bestemmelsen her sikter til 2-månedes fristen etter rpl § 724 stk 2. En slik forståelse støttes også av lovens forarbeider¹⁷. Lovteksten må videre forstås slik at dersom overordnet anklagemyndighet skulle omgjøre en beslutning om tiltalefrafall, vil virkningen ikke inntreffe.

Hvis disse vilkår er oppfylt "løper forældelsesfristen"¹⁸ videre, som om forfølgning ikke havde fundet sted". Begrepet forfølgning må forstås som perioden fra fristen ble avbrutt, jf. pkt 2.2,

¹⁷ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

¹⁸ Se punkt 2.2 for drøftelse av begrepet.

til fristen for omgjøring utløper. Setningens siste ledd skal dermed forstås slik at forfølgelsestiden, umiddelbart etter fristen for omgjørelse er utløpt, tillegges foreldelsesfristen. Dette medfører at saken potensielt på dette tidspunkt umiddelbart foreldes, hvis tiden fra tidspunktet hvor foreldelsesfristen begynte å løpe, tillagt etterforskningsperioden, samlet overstiger foreldelsesfristen.

Den samme virkningen gjør seg gjeldende etter strl § 94 stk 6 pkt 2, jf. "Dette gjelder også", når en forfølgning stanses på ubestemt tid. Dog må forståelsen av forfølgning her bety perioden mellom fristavbrudd og til saken ble stanset på ubestemt tid.

I denne sammenheng blir det også et spørsmål om hvilke faser av en straffesak som skal anses omfattet av begrepet "forfølgning". Etter en alminnelig språklig forståelse, må det antas at begrepet tillegges betydningen: inntil det foreligger en endelig dom eller annen tilsvarende konklusjon av saken. En slik forståelse vil også harmonere godt med retten etter EMRK art. 6, se kapittel 5.

Derimot legger dette samtidig et økt press på domstolene. En lang tidsperiode for beramning av hovedforhandling, hvor intet skjer i saken, vil kunne medføre at siktede må frifinnes alene grunnet denne tid, da forfølgningen kan anses som stanset og følgelig foreldes i påvente av hovedforhandling. Dette hensynet er ikke tilgodesett eksplisitt verken i lovteksten eller i forarbeidene. Dog er det verdt å notere seg at forarbeidene¹⁹ påpeker at det er "avgjørende" for vurderingen er politiets virksomhet. Tolket antitetisk, betyr dette at rettens handlinger er uten avgjørende betydning for vurderingen.

Dermed kan det sies at perioden løper frem til endelig utfall, men at det er anklagemyndighetens eller politiets handlinger som skal vurderes og ikke domstolenes.

Den alminnelig språklige forståelse av at "standses på ubestemt tid", i bestemmelsen pkt 2, lar seg ikke avgjøre med sikkerhet. Usikkerhet angående begrepet anerkjennes også i bestemmelsens forarbeidene, hvor det påpekes at det "indebærer visse fortolkningsspørsmål, som det neppe er mulig å avklare i lovteksten"²⁰.

Forarbeidene påpeker derfor, for å begrense denne tvil, at "avgjørende for, om forfølgningen kan anses for standset på et bestemt tidspunkt, må ... være en samlet vurdering av den virksomhet, politiet på dette tidspunkt utfolder med hensyn til saken".²¹

Denne uttalelsen i forarbeidene kan dog bare sies å begrense fortolkningstvil til en viss grad. Forarbeidene gir med dette ingen veiledning til hvilken aktivitetsgrad politiet skal utvise for at saken ikke skal anses stanset. Videre veiledning for bestemmelsens forståelse må derfor søkes i andre rettskilder. Det skjer derimot med denne spesifiseringen, i utgangspunktet, en avgrensning mot at den siktedes aktivitet eller passivitet i utgangspunktet er uten betydning for vurderingen.

¹⁹ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

²⁰ Ibid

²¹ Ibid

Bestemmelsens siste punktum, regulerer at dersom en sak stanses grunnet “at sigtede har unndraget seg forfølgningen, medregnes forfølgningstiden dog ikke ved beregningen af forældelsesfristen”. En alminnelig forståelse herav vil være at en sak kan bli ansett som stanset, selv om dette skyldes at den siktede på en eller annen måte har unndratt seg forfølgningen, f.eks. flukt til et annet land. Virkningen av slik stansning blir derimot en annen enn virkningen angitt over. Her vil ikke forfølgningsperioden medregnes foreldelsesfristen, dog vil foreldelsesfristen igjen løpe og foreldelse inntreffer når denne er utløpt.

Forarbeidene²² angir derimot en annen forståelse av begrepet “unndraget seg”. Det spesifiseres at dette “omfatter ikke alle tilfælde, hvor standsningen beror på sigtedes forhold, men alene tilfælde, hvor sigtede ... har handlet med det motiv at undgå strafforfølgningen.

Det angis her i forarbeidene en innsnevret fortolkning av begrepet og at anvendelse av bestemmelsen beror på en subjektiv vurdering av den siktedes forhold. Det spesifiseres dog ikke hvilken grad av subjektivitet det kreves hos den siktede, men i lys av at motivet skal ha vært å “undgå strafforfølgningen” taler gode grunner for å lese dette som en anvisning på bevisst eller forsettlig unndragelse.

Vurderingen av hvorvidt stansning har skjedd, i unndragelsessaker, vil være den samme vurdering som i tilfeller uten unndragelse. I praksis, se nedenfor punkt 3.3, har det dog sjeldent, i tilfeller hvor siktede har unndratt seg forfølgning, blitt stadfestet at forfølgningen har vært stanset.

3.3 Rettspraksis

I den følgende analyse av rettspraksis vil de trykte dommer med relevans for bestemmelsen først gjennomgås, før disse etterfølgende sammenstilles i en analyse. Det er i trykt praksis kun funnet tilfeller hvor det i saken vurderes om en forfølgning har vært stanset. Tilfeller etter første punktum ser ikke ut til å være behandlet i trykt praksis. Selv om dette skulle være tilfellet, kan ikke denne regelen antas å medføre store fortolkningsproblemer under en konkret rettsanvendelse.

Da det er begrenset med praksis angående bestemmelsen, vil dommene i det videre inndeles etter hvorvidt stansning ble funnet eller ikke. Som nevnt ovenfor, under punkt 3.2, er vurderingen av stanset på ubestemt tid lik for unndragelsestilfeller og ikke, følgelig vil disse tilfellene ikke adskilles.

Det er også viktig å bemerke at det ved lovendringen i straffeloven av 1967 ble spesifisert, i forældelsesbet.²³, at det ikke var tilsiktet noen realitetsendring i reglene om stansning på ubestemt tid. Følgelig vil rettspraksis forut for dette tidspunktet være relevant for den analysen som skal gjennomføres her, dog begrenses det mot rettspraksis forut for 1930, da regelen om stansning på ubestemt tid først ble inntatt i straffeloven 1930.

²² Se bet. nr 433 1966 s. 23.

²³ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

Det er i alt funnet 20 trykte dommer og kjennelser som berører spørsmålet i tidsrommet 1933 til 2022. I lys av at perioden her strekker seg over nesten 100 år, må tilgjengelig praksis derfor sies å være begrenset. Syv av avgjørelsene stammer fra Højesteret, én avgjørelse fra Sø- og Handelsretten, fem fra Østre Landsret og syv fra Vestre Landsret.

Utover inndelingen nevnt over, vil dommene analyseres kronologisk, for å enklere kunne se hvorvidt det foreligger tydelige utviklingstrekk over tid.

3.3.1 Avgjørelser hvor stansning på ubestemt tid ble funnet

Østre Landsret i U.1933.572 Ø: Personen i saken var tiltalt for innbrudd i 1920, anholdt først ultimo 1932. Det var fattet anholdelsesbeslutning og vedkommende var også blitt etterlyst. Det hadde ikke skjedd oppfølging av etterlysningen, og domstolen kom derfor til at saken etter utgivelsen av etterlysningen var stanset på ubestemt tid. Det fremkommer videre i dommen antatt at personen hadde unndratt seg forfølgningen.

Etter dagens rettstilstand, ville det konkrete resultat i saken nok blitt annerledes, da forfølgningen antakelig ville blitt ansett stanset som en følge av unndragelsen, jf. strl § 94 stk 6 siste punktum, og følgelig ville tiden ikke tillegges fristavbrytelsen. Men like fullt kan det utledes at en etterlysning uten oppfølging ikke er tilstrekkelig.

Sø- og Handelsretten i U.1968.678 SH: Tiltalt for en overtredelse av Sømandsloven § 73. Siktete ble ikke ansett for å ha unndratt seg forfølgningen, da han på tidspunktet for anklageskriftet var til sjøs og dette aldri ble forkynt. Politiets la i saken fram et formløst notat med forsøk på telefonkontakt med siktede, som retten fant utilstrekkelig. Retten påpekte at politiet må gjennomføre "fornødne bestrebelser" for å fremme saken. Som eksempel herpå angir retten skriftlig henvendelse til siktede eller rederi om å ta kontakt når vedkommende ankom dansk havn.

Vestre Landsret i U.1969.887 V: Siktete, som hadde opphold i Danmark, hadde i Tyskland blitt satt under tiltale for spirituskjørsel. Denne forfølgningen ble ansett som stanset på ubestemt tid etter vedkommendes fravær fra et rettsmøte den 23. februar 1967. Siktete ble ikke ansett for å ha unndratt seg forfølgning. Saken ble først oversendt til dansk anklagemyndighet 5. november 1968, men var grunnet stansningen på dette tidspunkt allerede foreldet.

Vestre Landsret i U.1990.649/1 V: Tiltale for overtredelse av momslovgivning. Det var i mai 1986 gjennomført en ransakelse hos siktede, hvorefter tolletaten innleverte anmeldelse. Politiet hadde i november 1988 og april 1989 rettet henvendelser til siktede, tross dette fant domstolen at saken hadde blitt stanset på ubestemt tid etter ransakelsen i 1986 og ble først avbrutt igjen ved tiltalereisning i august 1989.

3.3.2 Avgjørelser hvor stansning på ubestemt tid ikke ble funnet

Højesteret i U.1949.527 H: Mann tiltalt for uroligheter og vold mot politiet i forbindelse med en demonstrasjon i Haderslev i 1940. Saken mot den siktede kunne ikke fremmes grunnet inngrep fra tyske myndigheter. Retten fant at foreldelsesreglene derfor ikke fant anvendelse og stansning på ubestemt tid ikke kunne finnes i saken.

Dommen må nærmest anses begrunnet i en force majeure som umuliggjorde forfølgningen og er dermed av begrenset anvendelighet.

Østre Landsret i U.1949.662/2 Ø: Mann hadde flyktet til Sverige som følge av den tyske jødeforfølgelsen. Forfølgningen ble derfor innstilt fra efteråret 1943 til desember 1946. Anklagemyndigheten påstod for retten frifinnelse, da flukten ikke hadde blitt gjennomført for å unndra seg den nærværende strafferettslige forfølgningen. Retten finner derimot at foreldelse ikke har inntruffet, da den ikke gir medhold til anklagemyndighetens påstand. Frifunnet for manglende tilregnelse.

Dommen har blitt kritisert av straffelovrådet i forarbeidene²⁴ for å strekke unndragelsesbegrepet for langt og bør dermed ikke, i dagens rettsanvendelse, tillegges stor vekt.

Østre Landsret i U.1950.822 Ø: Sak om overtredelse av bygningslovgivningen. Det var kun en siktet i saken, men vedkommende ble anklaget for tre separate overtredelser av samme lovgivning (ved ankageskrifter av hhv. juni 1942, november 1943 og februar 1944). Pådømmelsen av det første forhold ble utsatt for samlet pådømmelse av alle forhold. Det gikk deretter 2-3 år før saken igjen ble behandlet ved retten. I denne tiden hadde det, mellom tiltalte og magistraten, blitt gjennomført forhandlinger. Det første forholdet ble lovliggjort i 1944 og ble derfor påstått foreldet. Retten fant ikke at forfølgningen av dette forhold hadde vært stanset på ubestemt tid, grunnet utsettelse for samlet behandling og de etterfølgende behandlinger av magistraten.

Avgjørelsen ble avgitt forut for lovendringen i 1967. I lys av uttalelsene i forarbeidene, se punkt 3.2, om at det i dag er politiets aktivitet som er avgjørende for hvorvidt en forfølgning anses stanset, bør det utvises forsiktighet ved å vektlegge den tiltaltes forhandlinger med en magistrat som et uttrykk for at forfølgningen ikke er stanset, da verken tiltaltes eller magistratens handlinger kan sidestilles med politiets eller anklagemyndighetens aktivitet.

Højesteret i U.1962.452 H: Sak om overtredelse av aktieselskapsloven § 47 for medlemmer av bestyrelsen i en virksomhet. Højesteret kommer til at utsettelse av tiltaleavgjørelsen i påvente av utfallet av en annen verserende sak, ikke medfører foreldelse. Begrepet stanset på ubestemt tid anvendes ikke av domstolen, men må leses implisitt av uttalelsen.

Højesterets uttalelse må videre, ut ifra konteksten, leses som at det er anklagemyndigheten som har utsatt saken, i motsetning til en domstol, da tiltalespørsmålet ikke var avgjort på dette tidspunktet. Riktigheten av denne uttalelsen må i dag sies å være tvilsom. Det kan ikke med sikkerhet avgjøres når en annen sak vil avgjøres endelig. I en norsk høyesterettsdom fra 1913, se nærmere punkt 6.2.2, påpeker domstolen at dersom en utsettelse skjer i påvente av en bestemt fremtidig handling eller begivenhet, hvor tidspunktet for denne er uvisst, gjør ikke dette utsettelsen til å være på bestemt tid. Denne logikken må også kunne overføres til dansk rett: dersom anklagemyndigheten velger å utsette tiltaleavgjørelsen i påvente av en fremtidig rettsavgjørelse, kan ikke dette være en utsettelse på bestemt tid, med mindre anklagemyndigheten med en grad av sikkerhet kan si når denne avgjørelsen

²⁴ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

forventes å foreligge. Anklagemyndigheten kan også videre sikre seg mot foreldelse i et slikt tilfelle, ved å ta ut tiltale og la retten avgjøre utsettelsesspørsmålet, med bakgrunn i å fatte en materielt riktig beslutning i saken.

Østre Landsret i U.1965.907 Ø: Sak om overtredelse av valuttalovgivningen i tiden 1946-48 og 1949-1951. Tiltalte hadde opphold i Frankrike fra 1947. Det ble fattet anholdelsesbeslutning i juni 1951 og fengslingskjennelse i juli 1951. Samme måned som fengslingskjennelsen ble tiltalte etterlyst og en eiendom beslaglagt. Beslaget ble opprettholdt i de påfølgende år. Spørsmålet for domstolen var om saken forut for hovedforhandling skulle avvises som foreldet. Domstolen fant at saken ikke var egnet til slik avvisning, bl.a. fordi siktede ikke var avhørt.

Kjennelsen over er nevnt i forarbeidene²⁵ som et eksempel på tvil som kan oppstå ved vurderingen av stansning på ubestemt tid.

Højesterets kjennelse i U.1991.664/1 HKK: Kjennelse om opprettholdelse av beslag. De strafbare forhold ble gjennomført i 1980. Højesteret uttaler at saken hadde vært stanset på ubestemt tid i 2 år og 7 måneder, men at foreldelse ikke hadde inntruffet ved beslagleggingen, samt at beslagleggingen hadde fristavbrytende virkning, og heller ikke påfølgende. Forbundet med avgjørelsen i U.1997.779H, se umiddelbart nedenfor.

Højesterets kjennelse i U.1997.779 H: Sak om opphevelse av beslag. Siktede hadde unndratt forfølgelse ved flukt til England. Forfølgelsen hadde vært stanset mellom juli 1986 (hvor to medtiltalte ble dømt) og februar 1989, hvor Københavns Byret fant at foreldelse ikke var inntruffet og samtidig beslagla store verdier hos tiltalte. Beslagleggingen ble opprettholdt av Højesterett i U.1991.664/1, se ovenfor. Anklagemyndigheten hadde gjennomført alle praktisk mulige "relevante og rimelige" forfølgningsskritt, som medførte at saken ikke kunne anses stanset på ubestemt tid.

Vestre Landsrett i U.1997.803 V: Sak om overfiske i 1992. Tiltalt august 1993. Berammet mai 1994, men avlyst etter forsvarerens henvendelse til anklagemyndigheten og i påvente av Højesterets behandling av saken i U.1995.351H. Berammet igjen desember 1995, delvis igangsatt, men utsatt grunnet rettens forhold, til oktober 1996. Landsretten påpeker at uavhengig begrunnelsen, er utsettelsen ikke tilstrekkelig grunnlag til å anta at forfølgningen har vært stanset på ubestemt tid. Videre uttalte Landsretten at EMRK art. 6 kan verken selvstendig eller som fortolkningsbidrag til foreldelsesreglene begrunne frifinnelse.

Landsrettens uttalelse angående EMRK art 6, må ses i lys av den reduserte betydning av EMRK på tidspunktet på domsavsigelsen. Uttalelsen må dog fortsatt anses å ha en viss prejudikatverdi i dag. Den primære rettsvirkning for overtredelse av EMRK art 6 stk 1 om rettergang innen rimelig tid, er i dag nedfelt i lov å være straffenedsettelse, jf. strl § 82 stk 2. Derimot må det i dag kunne forventes at EMRK art. 6 som et fortolkningsbidrag til strl § 94 stk 6 kan bidra til å begrunne frifinnelse.

Begrunnelsen for Landrettens resultat kunne i denne saken med fordel vært mer utfyllende. Saken fremstår å adskille seg noe fra tilfellet i U.1962.452H. Den første utsettelsen er ikke

²⁵ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

alene begrunnet i påvente av en annen sak og kan delvis tillegges siktedes og rettens forhold. Videre skjedde den andre utsettelse grunnet rettens forhold. Samlet gikk det 3 år og 2 måneder fra tiltale til endelig dom, dog kun delvis begrunnet i anklagemyndighetens forhold. Videre påpekes det at en henvendelse fra forsvarer gikk ubesvart i 1 år og 3 måneder, som burde talt for at i denne tiden foregikk intet arbeid med saken hos anklagemyndigheten, men som tilsynelatende har blitt tillagt lite vekt av domstolen. Resultatet i saken er antakelig riktig, men en generell regel om at 3 år og 2 måneders samlet utsettelse, uansett ikke medfører en stansning på ubestemt tid, kan ikke anses som et holdbart utgangspunkt. Videre vil nok situasjonen her, etter dagens rettstilstand, medføre et brudd på EMRK art. 6, jf. saken i U.2022.2508H nedenfor og punkt 5.3, som i det minste burde medført straffereduksjon.

Høyesteret i U.1997.1238 H: Sak om våpentransporter til Sør-Afrika, mellom juli 1978 og september 1980, mens Danmark hadde innført en våpenembargo mot staten. Foreldelse avbrutt ved beslag til konfiskering januar 1983 og tiltalte var, av anklagemyndigheten, forsøkt utlevert i 1984. Beslag opprettholdt, så langt som mulig, i hele perioden. Etter heving av våpenembargoen ventet anklagemyndigheten 1 år og 1 måned før det ble fremsatt ny utleveringsbegjæring, den perioden med inaktivitet ble, i lys av sakens karakter, ikke ansett som tilstrekkelig til at forfølgningen hadde stanset på ubestemt tid.

Hva domstolen legger i sakens karakter er noe uklart. Det må nok antas at det faktum at beslagleggelse har vært opprettholdt faller herunder, men det kan være noe usikkert hvorvidt unndragelsen også har vært vektlagt i vurderingen.

Østre Landsret i U.1999.337 Ø: Fire fiskere tiltalt for ulovlig landing av fisk mellom 1993 og 1994. Tiltale reist i mai 1995. Forfølgningen ble ikke ansett som stanset på ubestemt tid da de tiltalte, etter utforming av anklageskriftene, ikke hadde grunn til å tro at sakene ikke ville fremmes. EMK art 6 vurdert kortfattet, men ikke funnet brudd.

Høyesterett i U.2012.1788 H: Sak om hemmelig opptak av pasienter og ansatte på sykehjem. Ble ansett som et tilfelle av en fortsatt forbrytelse. Personene i saken ble siktet i januar 2008, og innstilling om tiltale sendt til statsadvokaten i juni 2008. Statsadvokaten henviste saken til riksadvokaten i november 2009, hvorefter riksadvokaten anmodet om tiltale i april 2009 og anklageskrift ble tilsendt retten i mai 2009. Ikke funnet stanset på ubestemt tid med grunnlag i "de foreliggende opplysninger om sakens forløp".

Høyesterett i U.2015.1762 H: Sak om overtredelse av lov om vagtvirksomhed. Byretten hadde avsagt en dom februar 2008. Landsretten hjemviste saken 10. april 2008 på grunn av rettergangsfeil til fornyet behandling. Først i april 2009 ble det inngitt nytt anklageskrift, i strid med regelen i rpl § 930 stk 1. Situasjonen ble ikke ansett som en stansning på ubestemt tid.

Vestre Landsret i TfK. 2016.1377 V: Overtredelse av bekendtgørelser innen landbruk, bl.a. om gjødsling. Del av et stort sakskompleks på 198 saker. Sikket 30. juni 2011. Anklageskrift innlevert 15. april 2015. Forfølgningsperioden var, av politiet, godt dokumentert i saken. Forfølgningen ikke ansett stanset i lys av sakens kompleksitet.

Vestre Landsret i TfK 2017.562 V: Sak om overlasting av dyr under transport, med dissens. Anklageskrift utformet 21. november 2011, mottatt av retten 03. januar 2012, berammet til

hovedforhandling 06. februar 2012, men avlyst tidlig i februar. Forsvarer sendte i tiden etter dette flere henvendelser til anklagemyndigheten med innsigelser, men fikk etter september 2012 ingen tilbakemeldinger fra anklagemyndigheten. Byretten sendte saken tilbake til anklagemyndigheten 9. juli 2013. Nytt anklageskrift ble først innsendt 22. februar 2016.

Flertallet, 2 dommere, legger til grunn at forsvarer visste at saken påventet utfallet av en verserende sak for Høyesterett og at saken derfor ikke kunne anses stanset på ubestemt tid. Dette medfører en implisitt identifikasjon av forsvarer og siktede. Mindretallet, 1 dommer, uttalte at da anklagemyndigheten etter september 2012 ikke ga tilbakemeldinger angående saken, hadde tiltalte grunn til å anta at saken ikke lenger ble forfulgt og var dermed stanset på ubestemt tid.

Dommen gir anledning til spørsmål. Både byretten og følgelig flertallet i landsretten, bygger resultatet sitt på det som fremstår som en antakelse av at forsvareren i saken visste at saken ble utsatt i påvente av utfallet av andre saker. En slik antakelse må anses som uholdbar i en strafferettslig prosess, hvor kravet til bevis må anses høyere enn at en antakelse utgjør grensen på hvorvidt en person straffes eller ei. Selv om antakelsen her ikke anvendes for å avgjøre skyldspørsmålet, som ville vært i strid med prinsippet "in dubio pro reo", føles dette prinsippet uansett her tilsidesatt og at domstolen ikke heller prøver å avdekke den materielle sannhet ved en slik antakelse. Mindretallets votum har derfor de beste grunner for seg, hvor tvilen angående hvorvidt forsvareren visste eller ikke, avgjøres til fordel for den siktede.

Videre gjør det samme hensynet, som for U.1962.452H, seg gjeldende, og poenget viser seg i denne saken med større styrke. Utsettelsen av en formentlig enkel sak i over 4 år, som ikke ville gi høyere utfall enn bøter, kan ikke anses for rimelig alene ut fra hensynet om rettsenhet. Saken her er et prakteksempel på at å påvente utfallet av en annen sak kan medføre en lang utsettelse og følgelig at å utsette en sak i påvente av en annen, som ikke vites når vil foreligge, må anses å være en stansning på ubestemt tid.

Avslutningsvis skal det nevnes kort, som domstolen har påpekt, at det var ingen tilbakemeldinger fra anklagemyndigheten fra september 2012 til februar 2016, som må anses å være et brudd på rpl § 718 a stk 2. Se mer om dette under punkt 4.2 og 4.5.2.

Vestre Landsret i Tfk 2017.1007/2 V: Sak om medvirken til falsk forklaring. Den falske forklaringen ble avgitt i desember 2006, siktet desember 2010, tiltale reist mars 2011. Personen som hadde avgitt falsk forklaring ble dømt i august 2011. Saken lå deretter stille til november 2012. Etter dette gjorde anklagemyndigheten adskillige forsøk på å fremme saken. Saken ikke ansett som stanset på ubestemt tid "uansett den forløpne tid".

Høyesterett i U.2022.2508 H: Sak om transport av svin med elefantøre. Transporten fant sted i desember 2016. Siktelse ble reist i juni 2017. Politiet sendte mail til Det Veterinære Sundhedsråd (DVS) i juli 2017 med anmodning om uttalelse. Denne anmodning gikk ubesvart. Det ble i september 2019 sendt en ny anmodning, da det viste seg at den første anmodningen ikke hadde blitt registrert. DVS besvarte denne anmodningen i oktober 2019. Tiltale ble reist i mars 2020. Retten fant at dette ikke medførte en stansning på ubestemt tid. Fant dog at tiden var et brudd på EMRK art. 6 stk 1, som medførte straffereduksjon.

Som tidligere påpekt, og som også gjør seg gjeldende i denne saken, hvor politiet ikke foretar seg noe og siktede ikke kan lastes for dette, kan ikke en tidsubestemt fremtidig hendelse gjøre en stansning bestemt. Videre er det også et åpent spørsmål hvorvidt anklagemyndigheten og politiet i her har overtrådt rpl § 718 a, se punkt 4.2.

3.3.3 Momenter fra rettspraksis

Selv om det i vurderingen av strl § 94 stk 6 er et begrenset antall dommer hvor problemstillingen har vært reist, må det i lys av den begrensede veiledning fra lovtekst og forarbeider forsøkes å finne visse momenter som belyser hvorvidt en sak er stanset på ubestemt tid.

Det første momentet som kan utledes fra praksis, er at i tilfeller hvor anklagemyndigheten har uttømt de forfølgningstiltak som er relevante og rimelig kunne forventes, kan en forfølgning ikke anses som stanset, selv om forfølgningen har pågått i lengre tid. Dette er også godt i tråd med lovteksten og angivelsene i forarbeidene spesifiserer. Se særlig U.1997.799 HKK og U.1997.1238H.

Motsatt vil ikke en etterlysning som ikke følges opp, være tilstrekkelig, jf. U 1933.572Ø.

Et annet moment som i stor grad er gjennomgående i trykt praksis er: uavhengig av politiets lave aktivitet kan ikke en sak anses som stanset på ubestemt tid, dersom tiden saken har blitt forlenget, anses av retten å være uvesentlig.

Hva domstolene har ansett å være uvesentlig har derimot variert meget, og det går ikke med bakgrunn i foreliggende praksis å angi konkrete tidsgrenser, da visse tilfeller har blitt pådømt som stansning, hvor andre dommer, med liknende tidsperiode har funnet at stansning ikke forekommet, uavhengig den forløpne tid, se f.eks. U.1950.882Ø (2-3 års utsettelse medførte stansning), U.1997.803V (2 års utsettelse, uavhengig grunnen herfor, er ikke stansning på ubestemt tid) og U.2022.2508H (2 år og 2 måneder uten aktivitet medførte ikke stansning).

I lys av at gjennomgått rettspraksis ikke kan anses å behandle dette momentet konsekvent, bør det vurderes om dette momentet burde vike for andre, mindre skjønnsbaserte momenter. Slike skønnsvurderinger bidrar lite til at den enkelte skal kunne forutse sin rettsstilling, som anses å være særlig viktig på det strafferettslige området, og bør derfor unngås.

Videre har praksis i flere tilfeller tillatt en saks, i visse tilfeller langvarige, utsettelse for å avvente rettsavgjørelser i andre saker. Riktigheten av dette har blitt kommentert løpende ovenfor. Se U.1962.452H, delvis U.1997.803V og Tfk 2017.562V. Se også punkt 5.3.6 nedenfor.

Det har også blitt påpekt, særlig i Tfk 2016.1377V, at en saks kompleksitet eller at den er en del av et større sakskompleks, forhøyer terskelen for å anse en sak stanset på ubestemt tid. Det kan ikke kreves kontinuerlig arbeid med den enkeltes sak, så lenge det foregår arbeid med sakskomplekset som helhet.

Avslutningsvis er det i U.1997.337Ø og mindretallets votum i Tfk 2017.562V blitt påpekt at dersom den siktede ikke hadde grunn til å tro at saken ville fremmes, vil dette kunne tale for at saken må anses stanset på ubestemt tid.

3.3.4 Delkonklusjon

Oppsummert kan det dermed oppstilles følgende momenter utledet fra rettspraksis:

Dersom anklagemyndigheten i løpet av forfølgningen har uttømt alle rimelige og relevante forfølgningsmuligheter, kan en sak ikke anses stanset på ubestemt tid.

Dersom dette ikke er tilfellet, blir vurderingen en konkret avveining av anklagemyndighetens og politets aktivitet med saken og sakens tidsforløp, hvor sakens kompleksitet og anklagemyndighetens utsettende handlinger vektlegges opp mot hvorvidt den siktede hadde grunn til å tro at saken ikke lenger ville fremmes.

3.4 Juridisk litteratur

Selv om det i dansk rett lenge har eksistert, siden strl 1930, en bestemmelse som regulerer hva som skjer dersom en forfølgning stanses på ubestemt tid, er det begrenset hva som er skrevet om denne bestemmelsen i juridisk teori.

Langsted skriver i Waaben: Strafferettens Almindelige del: Ansvarslæren²⁶ kun kortfattet: “forfølgningen stanses på ubestemt tid, enten ved formel beslutning herom eller ved et faktisk opphør av politiets arbeide med saken.”

Denne uttalelsen fra Langsted kan ikke sies å gi nevneverdige bidrag til nærværende analyse. Som vi har sett i analysen av rettspraksis, så involverer vurderingen flere momenter enn politiets faktiske aktivitet, som foreskrevet i forarbeidene.

Fra eldre teori, skriver Waaben selv, i Hurwitz: Den danske kriminalret: almindelig del²⁷, at uttrykket “standset på ubestemt tid”: “må antages at omfatte både afgørelser om tiltalefrafald og om sagens henlæggelse av bevisgrunde eller den faktiske stillen i bero på et stadium, hvor det foreløbig henstår som uvist, om der vil vise seg en mulighed for at komme videre med den.”

Avgjørelser om tiltalefrafall og henleggelse, uavhengig av årsaken, er i dag regulert eksplisitt i loven og byr ikke på særlige problemer. Waabens videre standpunkt må, i likhet med Langsted, anses å være tilbakevist i praksis. Domstolene har i flere tilfeller, jf. f.eks. U 2022.2508H, funnet at selv om det var uklart hvorvidt saken ville medføre en tiltale eller ei, har godtatt lange perioder uten nevneverdig aktivitet i saken.

Det kan fremstå som Waaben anerkjenner dette, da han skriver videre²⁸: “Derimod mister den skete afbrytelse ikke sin betydning alene af den grund, at der indtræder en periode av stilstand i sagens behandling, når baggrunden herfor en beslutning om udsættelse for at

²⁶ Se Lars Bo Langsted, Waaben: Strafferettens Almindelige del: Ansvarslæren, 6. utgave, 2015 s.

²⁷ Se Knud Waaben, Hurwitz: Den danske kriminalret, almindelig del, 4. utgave, 1971, s. 104 f.

²⁸ Ibid.

afvente, at et vitne kommer hjem fra ferie, at sne eller oversvømmelse på gerningsstedet skal forsvinne etc.”

Waaben angir dog her utelukkende eksempler som det vil være mulig å tidsfastsette nærmere og kan ikke leses som, som kritisert under punkt 3.3.2, at utsettelse hvor det ikke nærmere kan angis et tidspunkt for når saken kan gjenopptas hindrer at saken anses stanset på ubestemt tid. Det kan ikke antas, ut fra det skrevne, at Waaben hadde bifalt f.eks. en utsettelse av en sak i påvente av at et vitne som befant seg på et uvisst sted ble oppdrevet.

Utover disse forfattere har Ulla Høg og Peter Garde utgitt en artikkel i Juristen, titulert “Strafferettslig forældelse på grund av passivitet - straffelovens § 94 stk. 5, 2. og 3. pkt.”²⁹. I artikkelen gjennomføres en grundig gjennomgang av foreliggende trykt rettspraksis og også flere utrykte dommer. Det påpekes, for ordens skyld, at hjemmelen i dag er strl § 94 stk. 6, 2. og 3. pkt.

Høg og Garde konkluderer etter sin gjennomgang av rettspraksis angående tidsmomentet³⁰: “En atypisk lang sagsbehandlingstid medfører således ikke i sig selv forældelse, men snarere en mildere strafudmåling end ellers indiceret” og at dommer som har funnet foreldelse, har som fellestrekk “en meget lang behandlingstid hos de juridiske sagsbehandlere”.

Dette må sies å være i tråd med de konklusjoner som ble fattet i punkt 3.3.4, men at i dag må hva som anses som “[e]n atypisk lang saksbehandlingstid” vurderes til noe helt annet enn hva som var tilfellet ved utgivelsen av artikkelen, se kapittel 4 nedenfor.

Videre fremholder forfatterne, som også funnet ovenfor, at tiltak i et sakskompleks med flere siktede vil det være det samlede arbeid med sakskomplekset som vurderes.

I saker hvor den siktede er siktet i flere forhold, fremholder Høg og Garde dessuten at “det mest hensigtsmæssige resultat” må være at “afventning af den samlede forfølgning av en række ensartede forhold ikke [vil] blive anset som standsning af sagen”³¹. En slik forståelse av rettstilstanden vil derimot ikke være helt i tråd med lovens ordlyd, som forfatterne selv anerkjenner.

Artikkelen drøfter ikke EMRK i sin gjennomgang.

Av nyere teori må videre nevnes omtalen i Kommenteret Straffelov Almindelig del³². Det fremholdes her at “en samlet meget lang sagsbehandlingstid kan trække i retning av forældelse”³³, mens “efterforskning og eventuel domsforhandling av medsigtede ikke betragtes som passivitet, hvis den skjønnes rimeligt begrundet”³⁴. Denne slutningen bifalles og er i tråd med analysen av rettspraksis ovenfor.

²⁹ Se Juristen 1993 s. 57

³⁰ Se Juristen 1993 s. 63

³¹ Se Juristen 1993 s. 64-65

³² Se Elholm, Jakobsen og Lund Madsen, Kommenteret straffelov Almindelig del, 11. utgave, 2019.

³³ Se Kommenteret Straffelov Almindelig del, 11. utgave, s. 588

³⁴ Ibid.

Forfatterne fremholder videre at tidsmomentet må gis underordnet betydning i “juridisk og/eller teknisk kompliserte saker”. Dette begrunnes i rettspraksis, særlig TfK 2016.1377V. Denne er analysert ovenfor og viser at sakens kompleksitet kan vektlegges ved avgjørelsen.

Det anerkjennes videre at “tiltaltes oppfattelse av situasjonen”³⁵ i form av “berettigede forventninger” også kan vurderes ved avgjørelsen, men at hvis “rettstilstanden er uklar, og sagen udsættes for at afvente afgørelsen af en prøvesag på området, vil tiltalte næppe kunne påberåbe sig at have haft en berettiget forventning”.

Som omtalt ovenfor, se punkt 3.3.2., kan ikke en slik forståelse sies å være i tråd med forarbeidenes angivelse av lovens forståelse. Dersom saken utsettes av anklagemyndigheten av hensyn til rettsenhet og denne følgelig ikke gjennomfører annen aktivitet med saken i påvente av avgjørelsen, så vidt det er uvisst når denne vil foreligge, kan ikke en slik stansning anses å være på bestemt tid. Derimot, hvis domstolen velger å utsette saken, stiller situasjonen seg annerledes, da domstolens handlinger er, iht. forarbeidene, ikke avgjørende for vurderingen etter strl § 94 stk 6.

Avslutningsvis i drøftelsen av Strl § 94 stk 6, pkt 2 påpeker Kommenteret Straffelov at problemstillingen “har overordnet set nær sammenheng med vurderingen etter EMRK art. 6 stk 1, om hvorvidt lengden af sagsbehandlingstiden har været rimelig.” og at det “[e]fter omstendighetene kan ... ske strafbortfald ... , men EMRK art. 6 kan ikke i sig selv begrunde en frifindelse”³⁶.

Dette standpunkt må sies å ha gode grunner for seg. Forfatterne angir en vurdering, etter strl § 94 stk 6, av påtalemyndighetens aktivitet i saken, tidsforløpet, sakens kompleksitet og den siktedes berettigede forventninger, som må anses å ha store fellestrekk med vurderingen etter EMRK art. 6 stk 1, se nedenfor kapittel 4. For at dansk rett skal være i tråd med retten etter EMRK, som den formodes å være, bør disse vurderingsmomentene hente sin inspirasjon etter EMDs vurdering av de tilsvarende momenter. Dersom en sak anses stanset etter Strl § 94 stk 6, 2. pkt, kan dette medføre en frifinnelse og det er, som også anerkjennes, ikke avgjørende at frifinnelse ikke alene kan begrunnes i EMRK art. 6.

3.4.1 Delkonklusjon

Den juridiske litteratur om Strl § 94 stk. 6, pkt. 2, særlig Kommenteret Straffelov Almindelig del, må anses å være i tråd med analysen av rettspraksis i punkt 3.3, som styrker rettmessigheten av de her angitte vurderingsmomenter.

Det må dog kommenteres at juridisk litteratur, etter år 2007, fremstår ikke å kommentere en eventuell sammenheng mellom Straffeloven § 94 stk 6 og Retsplejeloven §§ 718 a og 718 b. Se nærmere nedenfor punkt 4.5.2..

³⁵ Se Kommenteret Straffelov Almindelig del, 11. utgave, s. 589

³⁶ Se Kommenteret Straffelov Almindelig del, 11. utgave, s. 590

3.5 Rettstilstanden etter Strl § 94 stk. 6, pkt 2

Etter en rettsdogmatisk analyse av Straffeloven § 94 stk. 6, pkt 2 kan det konkluderes følgende:

Ved vurderingen om hvorvidt en sak er stanset på ubestemt tid er det etter forarbeidene klart at det er politiets og anklagemyndighetens aktivitet som er utgangspunktet for vurderingen, og spørsmålet hvorvidt en sak har vært stanset på ubestemt tid gjør seg i hovedsak gjeldende hvor det kan fremstå at det fra politiet og anklagemyndigheten har forekommet en periode med inaktivitet i saken.

Fra rettspraksis, se ovenfor punkt 3.3, har det i lengre tid vært gjennomført en vurdering av aktivitet i saken og tiden av eventuelle inaktive perioder, men det kan vanskelig sies noe generelt om hvor lang en inaktiv periode skal være, før dette taler for en stansning på ubestemt tid.

Motsatt, angående aktivitetskravet, kan det finnes en viss generell veiledning i praksis. En anholdelsesbeslutning og etterfølgende etterlysning vil ikke være tilstrekkelig aktivitet, dersom denne ikke følges opp av andre tiltak i saken, jf. U.1933.572 Ø. Hvis politiet og anklagemyndigheten derimot har gjennomført alle praktisk mulige "relevante og rimelige" forfølgingsskritt, jf. U 1997.779 H, bør saken ikke anses som stanset på ubestemt tid.

Det utgjør et særlig spørsmål om anklagemyndighetens utsettelse av en sak i påvente av dommer i verserende saker skal anses som en stansning på ubestemt tid, det som ofte omtales som prøvesaker, av hensyn til rettsenhet. I foreliggende praksis, jf. f.eks U.1962.452H og TfK 2017.562V, har domstolene i de fleste tilfeller funnet at en slik utsettelse ikke utgjør en stansning på ubestemt tid. En slik generell regel, hvor det ikke gjennomføres annen aktivitet i saken i påvente av en fremtidig tidsubestemt hendelse, kan ikke anses å være i tråd med loven og dennes forarbeid, da det nettopp er en de-facto stansning regelen er ment å sikre mot. Derfor har mindretallets votum i TfK 2017.562 V de beste grunner for seg. Anklagemyndigheten bør, i slike tilfeller, få domstolen til å utsette saken og på denne måten sikre seg mot foreldelse, da domstolenes beslutninger har, etter en antitetisk tolkning av forarbeidene, ikke avgjørende betydning for vurderingen. Dog kan selv en slik utsettelse medføre et brudd på EMRK art. 6 stk 1, se nedenfor punkt 5.3.

Videre vil sakens kompleksitet vektlegges ved vurderingen, jf. TfK 2016.1377V. I den foreliggende praksis ser dette momentet ut til å ha blitt brukt i hovedsak for at det i kompliserte saker kan aksepteres en lengre saksbehandlingstid. Men det er ikke utelukket i praksis at dette kan medføre en skjerpet vurdering i enklere saker.

Av nyere praksis, jf. TfK 2017.562V (mindretallets votum) og U.1997.337Ø, kan det også utledes at dersom den siktede i saken, på grunnlag av de øvrige momenter, har fått en berettiget forventning om at saken ikke lenger forfølges, taler dette for at saken skal anses for stanset på ubestemt tid.

Det kan også utledes, særlig fra TfK 2017.562 V, at siktede, i hvert fall til en viss grad, skal identifiseres med sin forsvarer, særlig hvor utsettelse i saken foranlediges av forsvareren.

Kapittel 4 Retsplejeloven §§ 718 a og 718 b.

4.1 Innledning

Når vi nå beveger oss over til Retsplejelovens regulering er det viktig å ha *in mente* at vi samtidig beveger oss fra det strafferettslige området til det straffeprosessuelle. Dette medfører at vi ikke lenger ser på vilkår for straff, men heller spillereglene alle partene, fra den forurettede til fagdommeren, må forholde seg til for å sørge for at en rettssak ivaretar de rettslige verdier som samfunnet forventer og som lovgiver har nedfelt.

Retsplejeloven regulerer både de sivilrettslige og strafferettslige saker, men i det følgende vil det utelukkende være de straffeprosessuelle regler som vil stå i fokus, da nærværende problemstilling er langvarige siktelse og strafferettslige forfølgninger.

De forskjellige reguleringene i retsplejeloven retter seg som regel mot den eller de parter, som kan eller skal gjøre noe. Et eksempel på dette kan ses i en av retsplejelovens overordnede bestemmelser, § 96 stk 2, hvorefter anklagemyndigheten pålegges ansvaret å “fremme enhver sag med den hurtighed, som sagen beskaffenhed tillader”, den såkalte tempomaksimen, og videre at anklagemyndigheten også skal være objektiv i den strafferettslige forfølgning.

Selv om denne reguleringen etter lovens ordlyd utelukkende peker på anklagemyndigheten, er det fast antatt at disse pliktene utvides til også å omfatte politiets etterforskning³⁷

Denne hovedregelen om at saker skal behandles så hurtig som mulig, må til en viss grad anses som en rettspolitisk målsetning eller formålsangivelse, da det fra bestemmelsens innhold vanskelig kan defineres mer konkrete krav til prosessen.

Retsplejeloven § 718 a pålegger derimot anklagemyndigheten mer konkrete saksbehandlingskrav, forut for avgjørelsen av tiltale spørsmålet. Tilsvarende tillegges rpl § 718 b den siktede rettigheter ved en langvarig saksbehandling og domstolene en adgang til kontroll av anklagemyndighetens saksbehandling.

Disse lovbestemmelsene vil i det følgende analyseres hver for seg i punkt 4.2 og 4.3, før rettstilstanden etter retsplejeloven oppsummeres i 4.4 og forholdet mellom straffeloven § 94 stk 6, 2. pkt. og rpl §§ 718 a og b undersøkes.

4.2 Retsplejeloven § 718 a

Den her angjeldende bestemmelse, rpl § 718 a, ble innsatt i retsplejeloven ved Lov 17. juni 2008 nr. 493 om ændring af retsplejeloven.

I lovforarbeidene³⁸ påpeker Strafferetsplejeudvalget at i de fleste saker avgjøres tiltale spørsmålet innen 1 år etter siktelse, men at i kompliserte saker og saker hvor det

³⁷ Se Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprosessen, 4. utgave (2023) s. 440

³⁸ Se bet. nr. 1492 2007 s. 113

oppstår konkrete- eller ressursproblemer eller saksbehandlingsfeil, kan etterforskningen bli langvarig. Derfor, av hensyn til den belastning en slik langvarig saksbehandling både kan være for den siktede og den forurettede, anser utvalget det som nødvendig å innføre nye regler, som sikrer at tiltale spørsmålet avgjøres innen rimelig tid, avhengig av sakens karakter.

Det reguleres her i 1. pkt. at en etterforskning skal konkluderes med enten påtaleoppgivelse, jf. rpl § 721, eller tiltalefravall, jf. rpl § 722, eller tiltalereisning, som også alminnelig må antas å omfatte utstedelse av forelegg, da dette på tilsvarende måte avslutter straffesaken, dersom dette vedtas.

En slik avgjørelse skal, stadig etter 1. pkt, avgjøres innen rimelig tid etter at siktede ble gjort kjent med kjennelsen. Den alminnelige forståelse herav medfører at politiets hemmelige etterforskningsskritt som implisitt medfører en siktelse, ikke medfører at perioden for rimelig tid løper, før vedkommende orienteres om disse.

I øvrigt må bestemmelsen forstås som at perioden for rimelig tid løper fra tidspunktet vedkommende orienteres om siktelsen av politiet. Dog er det mulig at perioden vil løpe fra det tidspunkt vedkommende "med føye har ansett seg for siktet", jf. f.eks. TfK 2006.587 Ø, som dog angår omgjøring. Spørsmålet vil antakelig ha begrenset relevans i praksis.

Hva som vil inngå i vurderingen av "rimelig tid" kan ikke avgjøres direkte ut av lovteksten. I forarbeidene³⁹ er det anvist en konkret helhetsvurdering i hver enkelt sak, hvor hensynene til den siktede, den forurettede, sakens samfunnsmessige betydning, sakens kompleksitet og etterforskningsbehovet skal inngå.

Regelen i 2. pkt innebærer en skjerpelse av kravet hvis den siktede er varetektsfengslet eller er yngre enn 18 år. Etter forarbeidene⁴⁰ gjøres samme vurdering av rimelig tid her gjeldende, men med økt vekt på hensynet til den siktede.

Anklagemyndigheten pålegges etter stk 2 en plikt om å skriftlig redegjøre for en siktet, dersom etterforskningen ikke er avsluttet, tilsvarende som stk 1, innen 1 år og 6 måneder etter vedkommende ble kjent med siktelsen. Redegjørelsen skal besvare årsaken til hvorfor en avgjørelse ikke er fattet i saken og når en slik avgjørelse kan forventes. Forarbeidene⁴¹ forutsetter at det også redegjøres for siktedes klageadgang, og at dette skal skje etter retningslinjene i Rigsadvokatmeddelelsen.

Etter Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige siktelser⁴² skal klagen behandles av Statsadvokaten og at Statsadvokaten kan i kraft av sitt overordnede forhold til politikretsen gi pålegg om sakens videre behandling.

Tidspunktet for periodens start må forstås på samme måte som etter rpl § 718 a stk 1, som også støttes av forarbeidene⁴³. Samme sted påpekes det at dersom en siktelse burde ha

³⁹ Se bet. nr. 1492 2007 s. 181-182

⁴⁰ Se bet. nr. 1492 2007 s. 183

⁴¹ Se bet. nr. 1492 2007 s. 185

⁴² Se CIR1H nr 9122 av 01/01/2022

⁴³ Se bet. nr. 1492 2007 s. 184

vært fremmet på et tidligere tidspunkt i saksforløpet, f.eks. under en avhøring som mistenkt, løper perioden fra dette tidligere tidspunkt forut for den formelle siktelse. Det spesifiseres videre i forarbeidene⁴⁴ at hemmelige etterforskningsskritt ikke medfører at perioden løper.

Dersom den siktede har en forsvarer, skal denne ha kopi av redegjørelsen som sendes den siktede etter 3. pkt. Etter forarbeidene⁴⁵ er det uten betydning om forsvareren er valgt eller beskikket.

Hvis avgjørelse i saken ikke er fattet etter ytterligere ett år etter den første redegjørelse, skal det etter 4. pkt på dette tidspunkt igjen sendes en redegjørelse.

Det er ikke angitt en rettsvirkning for å ikke etterkomme kravene etter rpl. § 718 a stk 2.

4.3 Retsplejeloven § 718 b

Det tradisjonelle utgangspunktet i dansk rett har i lengre tid vært at domstolene ikke gjennomfører kontroll med saksbehandling og etterforskning hos politiet, begrunnet i anklageprinsippet, utover å være en kontrollinstans for tvangsinngrepene o.l. etter retsplejeloven. Dette har også kommet til uttrykk i rettspraksis, jf. U 1982.1201 Ø, hvor landsretten avgjorde at rpl § 746 stk 1, som omhandler lovligheten av etterforskningsskritt, ikke kan anvendes for å gi politiet påbud ved lange saksbehandlingstider. Som følge av dommen har samme standpunkt også blitt inntatt i juridisk teori⁴⁶.

Dette utgangspunktet kommenteres også i forarbeidene til rpl § 718 b⁴⁷. Forarbeidene påpeker derimot at rpl § 718 b innfører en adgang til en slik domstolskontroll, bl.a. for å ivareta, i et menneskerettslig perspektiv, både at saken fremmes innen rimelig tid og en uavhengig judisiell kontroll.

Rpl § 718 b stk 1 gir dermed den siktede en adgang, dersom det har gått over 1 år og 6 måneder fra vedkommende ble kjent med siktelsen og avgjørelse, tilsvarende rpl 718 a stk 1-2, ikke er fattet, til å bringe saken for retten. Bestemmelsens ordlyd må i det hele forstås tilsvarende rpl § 718 a.

Tilsvarende gir rpl § 718 b stk 2 domstolene en adgang til å pålegge anklagemyndigheten en frist hvor tiltale spørsmålet skal være avgjort. Fristen kan ikke være kortere enn 3 måneder og ikke lenger enn 1 år. Ordlyden angir videre at dersom hensynet til siktede, forurettede, sakens beskaffenhet og omstendigheter og sakens samfunnsbetydning gir særlig grunn til å kreve en raskere avgjørelse, kan domstolene unntaksvis sette en frist. Dersom anklagemyndigheten ikke overholder en satt frist, er rettsvirkningen at saken anses oppgitt, med den følge at saken ikke lenger kan forfølges.

I rettspraksis, jf. U 2020.1683 H, slutter en satt frist å løpe når anklagemyndigheten har fattet avgjørelse, ikke når dette er mottatt av den avgjørelsen retter seg mot.

⁴⁴ Se bet. nr. 1492 2007 s. 185

⁴⁵ Se bet. nr. 1492 2007 s. 185-186

⁴⁶ Se Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprocessen, 4. utgave (2023) s. 428

⁴⁷ Se bet. nr. 1492 2007 s. 186-187

Forarbeidene⁴⁸ gir klart uttrykk for at det her er tale om en snever unntaksregel fra anklageprinsippet og at domstolenes adgang til å sette en frist begrenses til de tilfeller hvor utfallet av vurderingen fremstår som åpenbart urimelig, eller hvor det foreligger en særlig grunn til gripe inn og tidsforløpet ikke er konkret rimelig begrunnet. Det forutsettes videre i forarbeidene at bestemmelsen tvilsomt vil la seg anvende i de alvorligste straffesaker.

Dersom det foreligger særlige omstendigheter, kan retten, selv om det er satt en frist, forlenge denne med opptil 1 år av gangen etter rpl § 718 b stk 3. Anmodning om fristforlengelse skal være fremsatt senest 2 uker før utløpet av den opprinnelige frist, jf rpl § 718 stk 3, 2. pkt. Oversittes 2-ukers fristen etter 2. pkt, medfører dette derimot ikke at saken anses for oppgitt, jf. U 2016.2986 H. Det reguleres også videre i rpl 718 b stk 3, 3. pkt at dersom anklagemyndigheten ikke gis medhold i fristforlengelse, må avgjørelse i saken fattes innen 2 måneder fra rettens avgjørelse, ellers anses saken for oppgitt.

Etter forarbeidene⁴⁹ skal retten ved vurderingen av fristforlengelse ta utgangspunkt i omstendighetene som gjør at avgjørelse i saken ikke er fattet. Dette formuleres videre som om det foreligger en rimelig grunn til fristoverskridelsen, og de særlige grunner ikke kan grunngi noe annet resultat, bør forlengelse innrømmes.

Rettens avgjørelser etter rpl § 718 b fattes ved kjennelse, jf. rpl § 718 b stk 4. Etter forarbeidene spesifiseres det at avgjørelsen fra første instans kan kjæres etter reglene i rpl § 968 stk 1⁵⁰. Rpl § 718 b stk 4 gir videre siktede, som ikke har fått medhold, en rett til å få spørsmålet prøvd på nytt, tidligst 1 år etter første avgjørelse.

Reglene i rpl § 718 stk 5 angir formkrav til siktedes anmodning. Stk 6 gir siktede en møterett til rettsmøtet hvor anmodningen behandles, og at siktedes uteblivelse medfører anmodningens bortfall. Stk 7 spesifiserer at forurettede og eventuell bistandsadvokat skal redegjøres angående rettsmøtet, men at dette kan unnlates ved større antall forurettede.

4.4 Rettstilstanden etter rpl §§ 718 a og 718 b

Det felles formål for både rpl §§ 718 a og 718 b må anses å være å bekjempe langvarige siktelsener utover det som tidligere kunne utledes av den generelle tempomaksimen nedfelt i rpl § 96 stk 2, som etter anklageprinsippet var underlagt en begrenset domstolkontroll.

Forut for innføringen av reglene i retsplejeloven § 718 b forelå det også regler om redegjørelse til den siktede ved langvarig saksbehandling. Reglene var dog bare administrative instruksjoner, da disse kun var nedfelt i Rigsadvokatmeddelelsen.

Reglene, *de lege lata*, er derfor at, etter rpl § 718 a stk 1, skal en strafferettslig forfølgning avgjøres innen rimelig tid etter siktelsen ble kjent. Hvorvidt en avgjørelse foreligger innen rimelig tid avgjøres på bakgrunn av en konkret helhetsvurdering, hvor hensynene til den siktede, den forurettede, sakens samfunnsmessige betydning, sakens kompleksitet og

⁴⁸ Se bet. nr. 1492 2007 s. 188 ff.

⁴⁹ Se bet. nr. 1492 2007 s. 191

⁵⁰ Se bet. nr. 1492 2007 s. 192

behovet for etterforskning inngår. Kravene til saksbehandlingen skjerpes dersom den siktede er varetektsfengslet eller er yngre enn 18 år, jf. rpl § 718 a stk 1, 2. pkt.

Regelen som nedsatt i rpl § 718 a stk 1, har uten tvil nær sammenheng med kravet om “rettergang innen rimelig tid” etter EMRK art. 6 stk 1, som anser etterforskningen som en selvstendig fase i analysen av for hvorvidt det foreligger et brudd på konvensjonen. Følgelig bør det også derfor ved anvendelsen av rpl § 718 a stk 1, kunne utledes relevante momenter fra EMD praksis, se punkt 5.3 nedenfor, da dansk rett formodes å være i tråd med EMRK.

Rettsvirkningen for en overtredelse av rpl § 718 a stk 1 fremkommer ikke av bestemmelsen. Det fremkommer derimot av strl § 82 stk 2 at saksbehandling utover rimelig tid, kan inngå som en straffnedsettelsesgrunn, men kun dersom den lange saksbehandlingen utgjør et brudd på kravet etter EMRK art. 6 stk 1 om rimelig tid.

Denne endringen ble innført ved lovendring 28.12.2021, og må følgelig anses som usikkert hvorvidt rpl § 718 a stk 1 har en selvstendig betydning. Etter forarbeidene til lovendringen⁵¹ kan straffnedsettelse navnlig skje, hvor bl.a. rpl § 718 b har vært anvendt, men ikke har sikret en saksbehandling innen rimelig tid..

Videre pålegges anklagemyndigheten etter rpl § 718 a stk 2 å formidle en redegjørelse til den siktede dersom det har gått 1 år og 6 måneder fra siktelsen ble kjent og det ikke er fattet avgjørelse angående tiltale spørsmålet. En slik redegjørelse skal etter dette gjentas årlig dersom avgjørelsen stadig ikke er fattet.

Som for rpl § 718 a stk 1 er det etter stk 2 til en viss grad usikkert hvilken selvstendig betydning denne bestemmelsen har. Da dette er en lovpålagt plikt, vil en unnlatelse av å overholde redegjørelsesplikten utvilsomt utgjøre en saksbehandlingsfeil, men hvilke virkninger feilen kan få må på nåværende tidspunkt anses å være uavklart i praksis.

Retsplejeloven § 718 b medfører etter dagens rettstilstand et mindre avvik fra det tradisjonelle anklageprinsippet. Den siktede gis nå, etter rpl § 718 b stk 1, en adgang til å anmode om rettens intervensjon i en strafferettslig forfølgning som har vart i over 1 år og 6 måneder etter vedkommende ble kjent med siktelsen.

Dersom siktede anvender denne adgang, kan domstolene etter rpl § 718 b stk 2, som en snever unntaksregel avgjøre at det skal settes en frist for når tiltale spørsmålet skal være avgjort, på tidligst 3 måneder og maksimalt 1 år.

Det er, som nevnt ovenfor, fremholdt av Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam at domstolene “har ikke kompetence til at meddele politiet pålæg om at udføre efterforskningen med større hast” med henvisning til avgjørelsen i U 1982.1201 Ø⁵². Dette standpunktet, i forhold til gjeldende rett, er ikke korrekt. Forarbeidene til rpl § 718 b angir, også med henvisning til beslutningen i U 1982.1201 Ø, at rpl § 718 b stk 2 medfører et snevert unntak i denne rettstilstanden⁵³.

⁵¹ Se LFF 06.10.2021 nr 14

⁵² Se Kistrup, Poulsen, Røn og Rørdam: Straffeprocessen, 4. utgave (2023) s. 428

⁵³ Se bet. nr. 1492 2007 s. 186-187

Dersom avgjørelse ikke foreligger innen den av retten satte frist, medfører dette oppgivelse av straffesaken, jf. rpl § 718 b stk 2, 2. pkt.

4.5 Forholdet mellom strl § 94 stk 6, 2 pkt og rpl §§ 718 a og 718 b.

I nærværende del vil det undersøkes hvorvidt det kan sies å foreligge noen fellestrekk mellom de for dette spesialet sentrale lovbestemmelsene, strl § 94 stk 6, 2. pkt og rpl §§ 718 a og 718 b. Da de to bestemmelsene i retsplejeloven regulerer nokså forskjellige situasjoner, rpl § 718 a henvender seg mot anklagemyndigheten, hvor rpl § 718 b henvender seg mot siktede og domstolene, vil disse bestemmelsene, i det følgende, hver for seg analyseres opp mot strl § 94 stk 6, 2. pkt.

4.5.1 Forholdet straffeloven § 94 stk 6, 2. pkt og retsplejeloven § 718 b.

Etter lovteksten foreligger det som utgangspunkt ingen umiddelbart forbindelse mellom de to lovbestemmelsene strl § 94 stk 6, 2 pkt og rpl § 718 b. De to bestemmelser berører også to forskjellige aspekter av en strafferettslig forfølgelse, strl § 94 stk 6 omhandler de materielle vilkårene for straff, mens rpl § 718 b omhandler prosessen rundt en straffesak.

Det er derimot mulig å se en forbindelse mellom bestemmelsene i form av det mulige utfallet etter begge bestemmelser og perioden som analyseres etter begge bestemmelser.

Perioden som vurderes etter begge bestemmelser er den strafferettslige forfølgelse, som etter begge bestemmelser starter ved at det kommuniseres en siktelse til en person. Den angjeldende perioden avviker derimot i form av sin slutning. Perioden slutter etter rpl § 718 b ved en avgjørelse om tiltale i saken, mens perioden etter strl § 94 stk 6, se punkt 3.2, løper til saken har fått sin endelige avgjørelse, f.eks. ved rettskraftig dom.

Den ytterste konsekvens av begge bestemmelser er at den siktede, etter rpl § 718, eller tiltalte, etter strl § 94 stk 6, ikke kan holdes strafferettslig ansvarlig for det vedkommende er anklaget for, i form av påtaleoppgivelse, dersom frist satt etter rpl § 718 b stk 2 ikke overholdes, eller frifinnelse gjennom foreldelse, dersom en sak blir ansett stanset på ubestemt tid etter strl § 94 stk 6, 2. pkt.

Utover dette har bestemmelsene et noenlunde likt formål, da begge skal sørge for at straffesaker fremmes med en fornøden hurtighet. Dog har de to bestemmelsene forskjellige perspektiver. Domstolene gis en begrenset adgang etter rpl § 718 b stk 2 til å gripe inn i et privilegium som i utgangspunktet er tillagt anklagemyndigheten, over hvorvidt en sak skal fremmes eller ikke. Strl § 94 stk 6 gir domstolene derimot en adgang til, i et retroaktivt perspektiv, å avgjøre hvorvidt politiet og anklagemyndigheten har hatt en tilstrekkelig fremgang i saken.

En slik forskjell i bestemmelsenenes perspektiv, finnes å måtte tillegges en betydelig vekt. Tross sine likheter, må det derfor konkluderes at den ene bestemmelsen ikke kan gi

nevneverdig veiledning til den andre, og bør dermed ikke anvendes i en rettsdogmatisk rettsanvendelse.

4.5.2 Forholdet straffeloven § 94 stk 6, 2. pkt og rpl § 718 a

Som tilfellet i punkt 4.5.1 ovenfor, har bestemmelsene i strl § 94 stk 6, 2. pkt og rpl § 718 a også ingen umiddelbart forbindelse med utgangspunkt i lovteksten. Tilsvarende gjør også hensynet til forskjellige aspekter seg her gjeldende.

Det er dog for disse bestemmelser en likhet mellom bestemmelsene, som ikke gjør seg gjeldende for rpl § 718 b. Begge bestemmelser retter seg her mot anklagemyndighetens og politiets handlinger i en strafferettslig forfølgelse. Strl § 94 stk 6, 2. pkt regulerer at dersom anklagemyndigheten ikke følger en sak tilstrekkelig opp, mister siktelsen sin virkning, og rpl § 718 a stk 1 pålegger anklagemyndigheten å sikre tiltalespørsmålet i straffesaker skal treffes innen rimelig tid.

Det er også videre klart av de tidligere analyser, at begge bestemmelsene har et særdeles nært forhold til EMRK art. 6 stk 1 om straffeforfølgning og at begge tydelig kan finne tolkningsmomenter for lovanvendelsen i EMD praksis.

Dog, som drøftet over i punkt 4.4, må den selvstendige betydningen av rpl § 718 a stk 1, med lovendringen i strl § 82 stk 2, anses å være kraftig begrenset, og følgelig må bestemmelsen også anses å kunne gi begrenset veiledning til anvendelsen av strl § 94 stk 6, 2. pkt, utover det som allerede kan utledes direkte av EMD-praksis etter EMRK art. 6 stk 1, se punkt 5.3.6 ovenfor.

Den begrensede betydning av rpl § 718 a stk 1 medfører også at et eventuelt behov for tolkningsbidrag fra strl § 94 stk 6, 2. pkt i realiteten ikke er relevant.

Forholdet mellom rpl § 718 a stk 2 og strl § 94 stk 6, 2. pkt må derimot antas å være særlig relevant. Som drøftet ovenfor, se punkt 4.4, er det usikkert hvilke rettsvirkninger en unnlatelse eller overtredelse av plikten til å redegjøre for den siktede 1 år og 6 måneder etter siktelsen ble kjent medfører.

Denne plikten for anklagemyndigheten er det eneste lovfestede aktivitetskrav, utover det generelle krav til å fatte avgjørelse innen rimelig tid, jf. rpl 718 a stk 1, som skal gjennomføres på et gitt tidspunkt i en strafferettslig forfølgelse. Dermed er det naturlig at dersom anklagemyndigheten mislykkes med å gjennomføre dette isolerte aktivitetskrav, bør dette kunne medføre en nærmere spesifisert virkning.

Redegjørelse til siktede ble opprinnelig innført gjennom Rigsadvokatens Meddelelse nr. 3/2006 om indberetning af langvarige sigtelser (RM 3/2006). Etter RM 3/2006 skulle politidirektøren årlig innberette til statsadvokaten om sigtelser hvor tiltalespørsmålet ikke var avgjort innen 2 år. Forsvarer eller siktet skulle også i denne sammenheng underrettes.

Ved innføringen av rpl § 718 a stk 2, skjedde det bevisst skjerpelse av kravet til 1 år og 6 måneder⁵⁴.

Bakgrunnen for innføringen av retningslinjene i RM 3/2006 må antas å være Straffelovrådets uttalelse i bet. nr. 1441 2004⁵⁵ hvor en absolutt foreldelsesfrist ikke ble innført i straffeloven med begrunnelsen: “hensynet til at imødegå konventionsstridig, langtrukken sagsbehandling [sikres] bedst ved interne sagsbehandlingsregler i anklagemyndigheden”. Hvoretter Straffelovrådet bifaller en administrativ kontrollordning, hvor saker, 2 år etter siktelse, innberettes til den overordnede anklagemyndighet⁵⁶, som etter gjeldende rett er lovfestet i rpl § 718 a stk 2

Det foreligger dermed utvilsomt en tettere forbindelse mellom foreldelsesreglene etter straffeloven og redegjørelsesplikten etter rpl § 718 a stk 2. Denne forbindelsen fremstår ikke som påpekt i den foreliggende rettspraksis eller juridisk teori.

På bakgrunn av denne forbindelsen gjennom uttalelsene i forarbeidene, fremstår det som rimelig å konkludere at en unnlattelse av redegjørelseskravet etter rpl § 718 a stk 2, skal anses som et viktig moment for at politiet og anklagemyndigheten har ingen aktivitet i den strafferettslige forfølgningen, som følgelig kan gi den siktede en begrunnet forventning om at saken mot vedkommende ikke lenger følges og er stanset på ubestemt tid, jf. strl § 94 stk 6, 2. pkt. Det samme vil videre kunne være tilfellet ved en oversittelse av fristen, men vil måtte vurderes konkret.

Denne vurderingen er, som nevnt, ikke gjennomført i rettspraksis, men ville antakelig kunne påvirket utfallet i flere av dommene analysert ovenfor, se punkt 3.3 ovenfor, særlig U 2022.2508 H og TfK 2017.562V.

Henning F. Sørensen tar i U 2023B.21 et annet standpunkt mtp. aktivitetskravet i § 718 a stk 2, ved at det kun unntakelsesvis må forventes at redegjørelser fremlegges for retten ved en gjennomgang av saksbehandlingen. Dette standpunkt vil medføre at bestemmelsen uthules i stor grad og at det ene lovfestede aktivitetskrav som stilles til anklagemyndigheten har ingen rettslig betydning, som må antas å stride mot lovgivers intensjon ved å lovfeste regelen, og er følgelig uholdbart.

⁵⁴ Se bet. nr. 1492 2007 s. 183-184

⁵⁵ Se bet. nr. 1441 2004 s. 66

⁵⁶ Ibid.

Kapittel 5 Menneskerettigheter etter EMRK

5.1 Innledning

I det følgende behandles utvalgte menneskerettigheter, som har stor betydning på det strafferettslige/-prosessuelle området. Videre er behandlingen avgrenset til å behandle menneskerettigheter etter Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon (EMRK), dette vil si at menneskerettigheter med sitt grunnlag i f.eks. EU charteret og FN konvensjoner ikke behandles.

Utover dette vil rettighetene etter EMRK ytterligere begrenses, se også punkt 1.2, til artikkel 6 stk 1 og 7. Vurderingen etter art. 7, se punkt 5.2 nedenfor, vil fokusere på hvorvidt rettstilstanden etter strl § 94 stk. 6, 2 pkt utgjør et selvstendig brudd og har dermed ikke fokus på hvilke bidrag konvensjonen kan gi til dansk rettstilstand. Denne tilnærmingen vil derimot være i fokus under vurderingen av art. 6 stk 1. Derfor vil også fokuset i den rettsdogmatiske analysen ligge på retten til en rettssak innen rimelig tid.

For hver analyse vil det gjennomføres en delkonklusjon, før en samlet oppsummering av strl § 94 stk. 6, pkt 2 i et EMRK perspektiv gis avslutningsvis.

5.2 EMRK art. 7

5.2.1 Bestemmelsens innhold

Ved en umiddelbar lesing av teksten kan det fremstå som uklart hvordan enten art. 7 stk 1 eller 2 skal gjøre seg gjeldende i dag i forbindelse angående en foreldelsesregel, som har eksistert siden 1930-tallet og sist gjennomgikk en nevneverdig endring i 1967.

Den Europeiske Menneskerettighetsdomstol (EMD) har derimot i lengre tids praksis også fastholdt at art. 7 også hjemler et strafferettslig legalitetskrav.

I *Cantoni mot Frankrike*⁵⁷ uttalte domstolen at: Article 7 ... embodies, inter alia, the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty (nullum crimen, nulla poena sine lege) and the principle that the criminal law must not be extensively construed to an accused's detriment, for instance by analogy. From these principles it follows that an offence must be clearly defined in the law. This requirement is satisfied where the individual can know from the wording of the relevant provision (art. 7) and, if need be, with the assistance of the courts' interpretation of it, what acts and omissions will make him criminally liable.

EMDs praksis utvider dermed betydningen av art. 7 til at en straffebestemmelse ("the criminal law") må ikke fortolkes utvidende ("extensively construed") til skade for den anklagede, og at en straffbar handling ("an offence") må være tilstrekkelig klart definert i lovbestemmelsen.

⁵⁷ Se EMD sak 17862/91 *Cantoni v. France* § 29

Dette gjør imidlertid ikke art. 7 umiddelbart anvendelig på strl § 94 stk 6, da det her er foreldelse som behandles, som ikke definerer en straffbar handling.

EMD har derimot i saken *Vidakovic mot Montenegro*⁵⁸ anerkjent at også foreldelsesbestemmelser ("statutory provision provided that the ... case ... would become time-barred") også underlegges det implisitte legalitetskravet i art. 7.

Det er dermed klart at dersom bestemmelsen i strl § 94 stk. 6 ikke oppfyller EMRK art. 7 legalitetskrav kan dette utgjøre et selvstendig konvensjonsbrudd.

Kravet til hvorvidt en lovbestemmelse er i tråd med legalitetskravet i EMRK art. 7 er av en kvalitativ art⁵⁹. I *C.R. mot Storbritannia*⁶⁰ fortolker domstolen dette til å innebære et krav om tilgjengelighet ("accessibility") og forutsigelighet ("foreseeability").

Tilgjengelighet- og forutsigelighetskravene ble i *Vidakovic mot Montenegro*⁶¹ formulert til at: en person må kunne vite, ut fra bestemmelsens ordlyd og, om nødvendig, med støtte av fortolkning i rettspraksis, hvilke handlinger og unnlatelser som vil medføre straff og hvilken straff som vil pålegges for den straffbare handling.

Det anerkjennes også i avgjørelsen⁶² at det alltid vil være behov for fortolkning av vage begreper og tilpasning for endrede forutsetninger.

Fortolkningen av slike begreper tillegges nasjonale domstoler⁶³, og de nasjonale domstoler har et ansvar for å fjerne eventuell fortolkningsvil som foreligger⁶⁴.

Det er ikke brudd på art. 7 å gradvis klargjøre rettstilstanden gradvis, "så lenge utviklingen er konsistent med essensens av straffebestemmelsen og kunne rimelig forutses"⁶⁵

5.2.2 Delkonklusjon

Spørsmålet som derfor må stilles er om rettstilstanden i strl § 94 stk. 6, pkt 2 kan medføre et brudd på EMRK art. 7.

Hadde spørsmålet blitt drøftet anno 1967, hadde nok svaret mer sannsynlig vært at rettstilstanden, tross tolkningsbidrag i forarbeid og den foreliggende rettspraksis, på dette tidspunkt var vanskelig å forutse for en siktet og kanskje medført et brudd på EMRK art. 7.

Etter dagens rettstilstand, må situasjonen derimot vurderes annerledes. Selv om rettspraksis på området er begrenset, er det, som drøftet i punkt 3.3.3 ovenfor, mulig å utlede momenter som skal betraktes ved vurderingen av stansning på ubestemt tid. Over tid har domstolene klarlagt rettstilstanden og har dermed overholdt sitt ansvar som tillagt dem etter *Cantoni mot*

⁵⁸ Se EMD sak 27524/06 *Vidakovic v. Montenegro* §§ 52-61

⁵⁹ Se EMD sak 14307/88 *Kokkinakis v. Greece* § 52

⁶⁰ Se EMD sak 20190/92 *C.R. v. Great Britain* § 33

⁶¹ Se EMD sak 27524/06 *Vidakovic v. Montenegro* §§ 55

⁶² Se EMD sak 27524/06 *Vidakovic v. Montenegro* §§ 56

⁶³ Se EMD sak 14307/88 *Kokkinakis v. Greece* § 40

⁶⁴ Se EMD sak 17862/91 *Cantoni v. France* § 32

⁶⁵ Se EMD sak 42750/09 *Del Rio Prada v. Spain* §§ 92-93

Frankrike og den vurdering som i dag skal gjennomføres, må sies å ligge innenfor det som rimelig kan forventes ut fra lovbestemmelsen.

5.3 EMRK art. 6 stk 1

Det er mange forhold som reguleres i bestemmelsen. I den tidligere gjennomgang av rettspraksis ble det vist at det er særlig denne bestemmelsen som har relevans i forbindelse med strl § 94 stk 6, pkt 2. Dansk praksis har særlig hatt fokus på konvensjonskravet om “rettergang innen rimelig tid” når art. 6 har blitt vurdert i forbindelse med strl § 94 stk 6, se f.eks. U 2022.2508H. Derfor vil dette kravet være fokuset i det følgende.

Da konvensjonen stadfester at kravet gjør seg gjeldende både for “borgerlige rettigheter og plikter” og “straffesiktelse” vil bestemmelsen gjøre seg gjeldende både i sivile saker og i straffesaker. Det vil her kun behandles vilkårene for at en straffesak skal anses behandlet innen rimelig tid etter konvensjonen.

Begrepet “straffesiktelse” (“criminal charge”) betraktes som et såkalt autonomt begrep⁶⁶ etter konvensjonen og vurderes etter de såkalte “Engel-vilkårene”⁶⁷:

1. Rettslig klassifisering etter nasjonal rett
2. Overtredelsens karakter
3. Sanksjonens alvorlighetsgrad

Disse anses som alternative vilkår⁶⁸, hvor hvis ett av vilkårene er oppfylt, foreligger en straffesak etter konvensjonen. For en utdypende drøftelse av disse vilkår henvises til Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere s. 482 ff.

Formålet til bestemmelsen om rettergang innen rimelig tid, er å sikre rettssystemets effektivitet og troverdighet⁶⁹.

Dersom saken blir ansett som en straffesak etter konvensjonen, begynner perioden for rimelig tid å løpe når en person blir “anklaget” (“charged”)⁷⁰. Også dette begrepet anses å være et autonomt konvensjonsbegrep⁷¹. En anklage “charge” defineres etter konvensjonen som “en offisiell tilkjennegivelse gitt til en person, fra en kompetent myndighet, som innebærer en beskyldning om at vedkommende har begått en straffbar handling” eller om “mistenktes situasjon har blitt merkbart påvirket”⁷². Tidspunktet kan foreligge forut for en domstolsbehandling⁷³.

Begge disse vurderingsformer krever at den mistenkte på en eller annen måte skal ha kunnskap om at det foreligger en “anklage”. Følgelig vil etterforskningskritt, hvor en person

⁶⁶ Se Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere, 5. utgave, 2020, s. 533

⁶⁷ Se EMD sak 5100/71 F. Engel and Others v. The Netherlands § 82

⁶⁸ Se Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere, 5. utgave, 2020, s. 533

⁶⁹ Se EMD sak 11296/84 Moreira de Azevedo v. Portugal § 40

⁷⁰ Se EMD sak 8130/78 Eckle v Germany § 73.

⁷¹ Se Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere, 5. utgave, 2020, s. 789

⁷² Se EMD sak 8130/78 Eckle v Germany § 73

⁷³ Ibid.

kan anses som siktet, men som ikke er kommunisert til vedkommende, ikke medføre en “anklage” etter konvensjonen⁷⁴

Perioden løper etter konvensjonen fra dette tidspunktet til saken er endelig avgjort eller straffeforfølgningen avbrytes. En sak anses etter EMD praksis endelig avgjort, når det er truffet en endelig avgjørelse i saken⁷⁵. I alminnelig krever dette at alle muligheter for appell er uttømt. En straffeforfølgning blir etter konvensjonen ansett avbrutt ved påtaleoppgivelse eller tiltalefravall, som ikke omgjøres⁷⁶

Ved flukt for unndragelse av en strafferettslig forfølgning løper perioden til tidspunktet vedkommende flyktet, og ved et senere gjenopptak av saken medregnes undragelsestiden ikke perioden etter art. 6 stk 1⁷⁷.

Når perioden er fastlagt, vurderes rimeligheten av denne perioden gjennom en analyse av 5 momenter utledet fra EMD praksis:

1. Sakens kompleksitet⁷⁸
2. Partenes/den anklagedes adferd⁷⁹
3. Myndighetenes atferd⁸⁰
4. Hva som stod på spill for den anklagede.⁸¹
5. Helhetsvurdering av saken⁸²

Innholdet av disse vurderingsmomentene vil i det følgende drøftes hver for seg.

5.3.1 Sakens kompleksitet

Sakens kompleksitet inngår i vurdering av art. 6 stk 1 som vurdering av om en sak er komplisert nok til å rimelig kunne begrunne sakens tidsmessige utstrekning. Kjølbros fremholder⁸³ at en sak kan være komplisert grunnet faktiske omstendigheter, rettslige spørsmål eller prosessuelle forhold.

Fra EMD-praksis vil eksempler på kompliserte faktiske omstendigheter være saker om økonomisk kriminalitet, med kompliserte strukturer⁸⁴, alvorlig organisert kriminalitet⁸⁵ og skattesaker⁸⁶.

⁷⁴ Se EMD sak 38986/97 P.W. v. Denmark

⁷⁵ Se EMD saker 41087/98 Phillips v. The United Kingdom og, av særlig interesse, 8660/79 Minelli v. Switzerland § 30, hvor vedkommende ble frifunnet grunnet foreldelse, men sak ikke ansett avsluttet før saksomkostninger i saken var avgjort, art 6 stk 2 under vurdering.

⁷⁶ Se EMD sak 13087/87 Maj v. Italy § 13

⁷⁷ Se EMD sak 18078/02 Vayic v. Turkey § 44

⁷⁸ Se EMD sak 30210/96 Kudla v. Poland § 124

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Se EMD sak 30210/96 Kudla v. Poland § 124

⁸¹ Ibid

⁸² Se EMD sak 38986/97 P.W. v. Denmark

⁸³ Se Se Kjølbros, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere, 5. utgave, 2020, s. 799

⁸⁴ Se EMD sak 6315/02 Petersen v. Denmark, “selskapstømmersaker”

⁸⁵ Se EMD saker 43000/11 og 49380/11 Habran og Dalem v. Belgium § 123

⁸⁶ Se EMD sak 25737/94 Lindkvist v. Denmark

Tilsvarende vil saker angående EU-rettslige spørsmål⁸⁷, forfatningsrettslige spørsmål⁸⁸ og saker om fremmed rett⁸⁹ være eksempler på kompliserte rettslige spørsmål. Kompliserte prosessuelle forhold kan f.eks foreligge når forskjellige instanser har kompetanse i saken⁹⁰, ved grenseoverskridende straffesaker⁹¹ eller fortsatt kriminalitet fra tiltalte⁹²

Basert på eksemplene ovenfor foreligger det dermed en nokså høy terskel etter EMD-praksis for at en sak skal anses å være komplisert. Dersom en sak vurderes til å være komplisert, gjennomfører domstolen heretter en selvstendig vurdering om dette i seg selv kan begrunne sakens tidsmessige utstrekning⁹³. Dersom det har vært perioder med inaktivitet⁹⁴ vil retten, tross en komplisert art, ikke finne at tidsforløpet har vært rimelig.

Hvor EMD finner at saken ikke er av en komplisert art, stilles det ofte økte forventninger til en hurtigere behandling⁹⁵.

5.3.2 Partenes/den anklagedes adferd.

For forståelsen av dette vurderingsmomentet er det viktig å ha *in mente* at art. 6 stk. 1 omfatter både sivile saker og strafferettslige saker. Den innklagede staten skal ikke bebreides for forsinkelser i saksgangen som følge av partenes adferd i sivile saker, eller som følge av den anklagedes adferd i straffesaker⁹⁶.

Det er videre utgangspunktet i EMD-praksis at en part identifiseres med sin partsrepresentant⁹⁷.

Fra EMD-praksis kan det utledes at de følgende handlinger, som kan medføre økt saksbehandlingstid, ikke vil legges staten til last:

- Grunnløse habilitetsinnsigelser⁹⁸
- Uteblivelse⁹⁹
- Ingen medvirkning ved undersøkelser¹⁰⁰
- Partens manglende koordinering med partsrepresentant¹⁰¹
- Anmodning om utsettelse av frister eller rettsmøter¹⁰²
- Hyppige adresseendringer¹⁰³

⁸⁷ Se EMD sak 68693/01 Pedersen and Pedersen v. Denmark § 39

⁸⁸ Se EMD sak 12952/87 Ruiz-Mateos v. Spain § 41

⁸⁹ Se EMD sak 27880/95 Jasinski v Denmark

⁹⁰ Se EMD sak 19632/92 Guillemin v. France § 42

⁹¹ Se EMD sak 21889/93 Sari v. Denmark and Turkey § 76-78

⁹² Se EMD sak 42986/02 Dalsgaard and Dalsgaard v. Denmark pkt. 2 (a)

⁹³ Se EMD sak 29119/13 Abboud v. Belgium § 42

⁹⁴ Se EMD sak 23043/93 og 22921/93 Reinhardt and Slimane-Kaïd v France § 98

⁹⁵ Se f.eks EMD sak 22410/93 Robins v. The United Kingdom § 34

⁹⁶ Se EMD sak 25086/94 Prozsak v. Poland § 40

⁹⁷ Se EMD sak 9381/81 Capuano v. Italy § 28

⁹⁸ Se EMD sak 25086/94 Prozsak v. Poland § 40

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid

¹⁰² Se EMD sak 27159/95 Stamoulakatos v Greece § 37

¹⁰³ Ibid

- Flere endringer av partsrepresentant¹⁰⁴
- Utnyttelse av rettsmidler¹⁰⁵
- Unndragelse fra forfølgning¹⁰⁶
- Force Majeure, herunder sykdom¹⁰⁷

Disse forhold medfører dog ikke at staten står helt uten ansvar. Domstoler har en selvstendig plikt til å sikre sakens fremme innen en rimelig frist og en tilsvarende plikt til å disiplinere parter. Overholdes ikke en slik plikt, kan staten holdes ansvarlig¹⁰⁸.

I slike tilfeller, hvor det foreligger forsinkelse begrunnet i partenes forhold, men staten samtidig kan bebreides, tar Kjølbro til tale for at EMD vil se bort fra klagers forhold og enkelt stadfeste en krenkelse¹⁰⁹.

5.3.3 Myndighetenes adferd

Som nevnt ovenfor, se punkt 5.3.2, er utgangspunktet etter EMRK art. 6 stk 1 at det er ved vurderingen av "rimelig tid" de forsinkelser som tilregnes statens myndigheter som avgjør hvorvidt et brudd på bestemmelsen foreligger.

Som et utgangspunkt har staten etter konvensjonen "en generell positiv plikt til å organisere rettssystemet slik at ethvert brudd på rimelig tid i en sak forebygges"¹¹⁰, som betyr at en stat ikke kan forsvare en lang saksbehandlingstid ved å henvise til systematiske problemer, f.eks. uvanlig stor arbeidsbyrde ved domstolene¹¹¹ eller store mengder straffesaker hos dommere¹¹².

Dog hvis slike utfordringer er av midlertidig art og myndighetene gjennomfører rimelig hurtige tiltak for å forbedre en slik uvanlig situasjon, vil staten ikke holdes ansvarlig for myndighetenes handlinger eller passivitet¹¹³.

I straffesaker ser EMD både på den administrative saksbehandling, f.eks. hos politiet eller anklagemyndigheten, og ved saksbehandlingen for domstolene¹¹⁴. Det er et selvstendig krav at etterforskningen også skal konkluderes innen rimelig tid, uten inaktive perioder¹¹⁵. Kravene til etterforskningen har nær sammenheng med hva som står på spill for den anklagede, se punkt 5.3.4 nedenfor.

¹⁰⁴ Se EMD sak 247/07 Christensen v. Denmark § 89

¹⁰⁵ Se EMD sak 23043/93 og 22921/93 Reinhardt and Slimane-Kaïd v France § 99

¹⁰⁶ Se EMD-sak 13645/88 Bunkate v. The Netherlands § 21

¹⁰⁷ Se EMD-sak 73443/01 og 74860/01 Freimanis and Lidums v. Latvia §§ 100 og 124

¹⁰⁸ Se EMD-sak 7025/04 Pishchalnikov v. Russia § 52

¹⁰⁹ Se Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikkere, 5. utgave, 2020, s. 804, med videre henvisninger til EMD praksis.

¹¹⁰ Se EMD-sak 25444/94 Pelissier and Sassi v. France § 74.

¹¹¹ Se EMD-sak 14146/88 Muti v. Italy § 15

¹¹² Se EMD-sak 12098/04 Yelisseyev v. Russia § 21

¹¹³ Se EMD-sak 7759/77 Bucholz v. Germany § 61

¹¹⁴ Se EMD-sak 15511/89 Scopelliti v Italy § 22

¹¹⁵ Se EMD-sak 25444/94 Pelissier and Sassi v. France § 73

EMD har generelt vært kritiske til perioder med inaktivitet, særlig når disse kan bebreides myndighetene¹¹⁶. Dette er utvilsomt, etter EMDs syn, en skjerpende omstendighet som medfører en lavere terskel for å statuere konvensjonsbrudd.

Bevisbyrden for en periode med inaktivitet er tillagt staten¹¹⁷. I Reinhardt og Slimane-Kaïd mot Frankrike var det nettopp døde perioder under etterforskningen som ble avgjørende for at det forelå et konvensjonsbrudd. Statens bevisbyrde fremholdes videre i Philis mot Hellas¹¹⁸, hvor det også uttales at en inaktiv periode på 3 år krever ekstraordinære omstendigheter for å anses rimelig.

Domstolenes utsettelse av en sak i påvente av utfallet av en annen sak, vil ikke medføre et brudd på art 6 stk 1¹¹⁹. I den refererte saken påpeker EMD derimot at dersom en domstol utsetter en straffesak i påvente av prøvesaker, må domstolen som utsetter, av hensyn til den anklagede, følge prøvesaken nøye. Samtidig pålegger EMD myndighetene som er ansvarlige for prøvesaken å vise så stor omhu som mulig ved sakens fremme.

De øvrige krav til domstolenes drøftes ikke her videre, da dette har begrenset anvendelse for forståelsen av strl § 94 stk. 6, pkt 2. etter EMRK art. 6 stk 1 For ytterligere, vises til Kjølbro, EMRK for praktikere s. 804 f.

5.3.4 Sakens art/hva som stod på spill for den anklagede

Hva som står/stod på spill for den anklagede, omtales også gjerne som sakens art.

Avhengig av sakens art, skal staten utvise forskjellige grader av omhu ("diligence"), i forbindelse med sakens fremme, for at denne skal anses behandlet innen "rimelig tid".

EMD har i sin praksis benyttet begrepene omhu ("diligence"), særlig omhu ("special diligence") og ekstraordinær omhu ("exceptional diligence"). Utgangspunktet, i henhold til Kjølbro¹²⁰, at det i alle saker anvendes omhu ved en tvistebehandling.

Ved økt krav til staten omhu ved sakens fremme, vil det enklere kunne stadfestes brudd etter bestemmelsen.

Det finnes også tilfeller hvor Domstolen påpeker at det foreligger et økt krav til omhu, begrunnet hva som stod på spill for den anklagede. Dette har forekommet f.eks ved alvorlige straffesaker¹²¹, konfiskering¹²², om den anklagede er frihetsberøvet under sakens behandling¹²³ og dersom den anklagede risikerer fengselsstraff¹²⁴.

¹¹⁶ Se EMD-sak 36244/06 Hasslund v Denmark §49, 8 måneder med inaktivitet.

¹¹⁷ Se EMD sak 23043/93 og 22921/93 Reinhardt and Slimane-Kaïd v France § 100 og Kjølbro s.808

¹¹⁸ Se EMD-sak 19773/92 Philis v Greece (No. 2) § 40

¹¹⁹ Se EMD-sak 68693/01 Pedersen and Pedersen v Denmark § 46

¹²⁰ Se Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere, 5. utgave, 2020, s. 797

¹²¹ Se EMD-sak 28523/95 Portington v. Greece § 34 (dødsstraff)

¹²² Se EMD-sak 44547/10 Piper v. The United Kingdom § 55

¹²³ Se EMD-sak 12728/87 Abdoella v. The Netherlands § 24

¹²⁴ Se EMD-sak 22059/08 Kaleja v. Latvia § 47

Uavhengig av klassifisering har EMD, i *Philis v. Greece*, uttalt at plikten til å administrere rettferdighet raskt er i utgangspunktet tillagt de relevante myndighetene, særlig i prosesser hvor disse har initiativet og evnen ("power") til å sikre at saken drives fremover.¹²⁵

5.3.5 Helhetsvurdering av saken

En helhetsvurdering av saken sett i lys av EMRK art. 6 stk 1 gir i realiteten en anvisning på en samlet vurdering ("overall assessment") av hvorvidt prosessen har vært forholdsmessig.

Følgelig, selv om det foreligger forsinkelser i en del av et saksforløp, som kan bebreides staten, medfører ikke dette nødvendigvis at saksforløpet som helhet anses som urimelig.¹²⁶

Perioder med inaktivitet behandles dog noe annerledes, da en tilstrekkelig lang periode med inaktivitet medfører et konvensjonsbrudd i seg selv, og kan ikke følgelig repareres ved en etterfølgende saksbehandling innen "rimelig tid"¹²⁷.

I straffesaker har EMD videre lagt særlig vekt på at en lang saksbehandlingstid medfører et automatisk konvensjonsbrudd, uavhengig av inaktive perioder.¹²⁸ I den refererte avgjørelsen var det tale om et saksforløp på 16 år, mot personer som var mindreårige når den straffbare handling med fullbyrdet.

I *Khudoyorov mot Russland*¹²⁹ har domstolen uttalt at det etter art. 6 stk 1 eksisterer en tommelfingerregel hvor ett års saksbehandling pr. instans ikke medfører et konvensjonsbrudd. Herimot uttales det av Maria Filatova i *Reasonable time of proceedings: compilation of case-law of The European Court of Human Rights*, utgitt av Europarådet¹³⁰, s. 51 at i ukompliserte saker, godtas opptil to år per rettsnivå som rimelig. Det fremstår dog ikke som at *Khudoyorov mot Russland* har inngått i denne analysen.

Kjølbros inntar standpunktet at dersom en sak tar mer enn 5 år for behandling i to instanser, vil dette være problematisk etter konvensjonen, og at 10 år vil være meget problematisk og vil medføre en klar tendens til å se bort fra partenes/den anklagedes forsinkelser.¹³¹

5.3.6 Forholdet mellom EMRK art. 6 stk 1 og Strl § 94 stk. 6, 2. pkt.

Etter den ovenstående gjennomgangen av rettstilstanden etter EMRK art. 6 stk 1 gjør følgelig spørsmålet: kan det av dette utledes momenter som bør inngå ved vurderingen av Strl § 94 stk. 6, 2. pkt, seg gjeldende. Dette drøftes i det videre.

¹²⁵ Se EMD-sak 19773/92 *Philis v Greece* (No. 2) § 49

¹²⁶ Se EMD-sak 32842/96 *Nuutinen v. Finland* § 110

¹²⁷ Se EMD-sak 43658/98 *Sousa Miranda v. Portugal* § 31

¹²⁸ Se EMD-sak 19874/92 *Ferantelli og Santangelo v Italy* § 42

¹²⁹ Se EMD-sak 6847/02 *Khudoyorov v Russia* § 193

¹³⁰ Se

<https://rm.coe.int/echr-reasonable-time-of-proceedings-compilation-of-case-law-of-the-eur/native/1680a20c21>, lest 05.april 2023

¹³¹ Se Kjølbros, *Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikkere*, 5. utgave, 2020, s. 809

Det er viktig her å gjenta uttalelsen fra U 1997.803V om at EMRK art. 6 stk 1 ikke selvstendig kan begrunne en frifinnelse. Dette standpunktet må antas å ha de beste grunner for seg. Selv i tilfeller hvor EMD finner et konvensjonsbrudd, vil ikke dette medføre at et saksutfall dermed automatisk oppheves, men kun at klageren for EMD, i ytterste fall, tilkjennes erstatning som følge av konvensjonsbruddet. Se punkt 3.3.2 ovenfor.

Dette endrer dog ikke standpunktet om at det er en nær forbindelse mellom EMRK art. 6 stk 1 og strl § 94 stk 6, 2. pkt, som også omtalt i Kommenteret Straffelov almindelig del, se ovenfor punkt 3.4.

Det er videre klart at dersom danske domstoler finner at et saksforløp har medført et brudd på EMRK art. 6 stk 1, kan dette medføre straffnedsettelse, jf. U 2022.2508H og Strl § 82 stk 2.

Når dette er sagt, har vurderingen som skal gjennomføres etter strl § 94 stk. 6, 2. pkt. flere likhetstrekk med vurderingen etter EMRK og delvis samme formål. Begge skal forebygge at saker ikke strekker unødvendig ut i tid. De medfører derimot forskjellige rettsvirkninger, hvor et brudd på EMRK art 6 stk 1 medfører straffereduksjon og i ytterste konsekvens medfører strl § 94 stk 6 frifinnelse gjennom foreldelse. Det må følgelig forventes at det legges en noe høyere terskel enn den som fremkommer av EMRK art 6 stk 1 for å finne at en sak er stanset på ubestemt tid.

Utover dette er det tydelig forskjell ved at EMD ser på alle aktører under hele saksforløpet etter EMRK art. 6 stk 1, inkludert domstolene, mens etter strl § 94 stk 6, 2. pkt er det utelukkende aktiviteter hos politiet og anklagemyndigheten som er relevante for vurderingen, se punkt 3.5 ovenfor. Utgangspunktet for periodene som vurderes, er derimot sammenfallende ved siktelse/anklage.

Et likhetstrekk mellom begge vurderinger er at anklagedes handlinger, som i begge tilfeller identifiseres med sin eventuelle partsrepresentant, ikke skal legges myndighetene til last. Punktene som ble gjennomgått, i punkt 5.3.2, kan dermed, i en vurdering av hvorvidt den siktede hadde en berettiget forventning om at saken ikke lengre følges, benyttes til å tale mot slike berettigede forventninger.

Videre står tidsaspektet klart sentralt i begge vurderinger. Etter EMRK benyttes dette både til å vurdere om de enkelte ledd av en sak er rimelige, samt i en helhetlig forholdsmessighetsvurdering. Mens etter strl § 94 stk 6, 2. pkt vil et langvarig tidsforløp kunne styrke den siktedes berettigede forventning om at saken ikke lenger følges.

Inaktive perioder tillegges særlig vekt i vurderingen etter EMRK art 6 stk 1 og kan medføre at et tidsforløp, som etter helhetsvurderingen kan anses rimelig, uansett utgjør et konvensjonsbrudd. Som vist over, i punkt 5.3.3, vil det foreligge en sterk formodning for at en inaktiv periode på 3 år medfører et konvensjonsbrudd.

Siden dansk rett formodes å være i tråd med EMRK, bør det følgelig kunne inntas en formodning etter strl § 94 stk 6, 2. pkt om at dersom saken har ligget uten aktivitet hos politiet eller anklagemyndigheten i 3 år, har den siktede en berettiget forventning om at saken ikke lenger følges og er stanset på ubestemt tid. Det må også antas at en slik

berettiget forventning også kan foreligge på et tidligere tidspunkt og at det, i likhet med kravet etter EMRK, se punkt 5.3.3, må være politiets og anklagemyndighetens ansvar å motbevise en slik formodning.

Det vil, etter dansk rettspraksis, se punkt 3.3.4, ikke medføre en stansning på ubestemt tid at anklagemyndigheten utsetter en saks fremme i påvente av utfallet av en annen sak, f.eks. en prøvesak. EMD har i sin praksis, se punkt 5.3.3, godtatt at nasjonale domstoler avgjør utsettelse av en sak i påvente av en annen, av hensyn til en forsvarlig rettspleie, men pålegger da domstolen en selvstendig plikt til å følge denne saken nøye og myndighetene som fremmer saken, som andre saker utsettes til fordel for, en plikt til å utvise så stor omhu som mulig.

Det foreligger ingen EMD-praksis som godkjenner at påtalemyndigheten kan gjennomføre en tilsvarende utsettelse. På denne bakgrunn kan ikke anklagemyndighetens ensidige utsettelse av saken, som antas å være tilfellet i TfK 2017.562V, hvor flertallet fant at det ikke forelå en stansning på ubestemt tid, anses å være en utsettelse i tråd med foreliggende EMD-praksis etter EMRK art. 6 stk 1. Det er derfor mulig, om ikke sannsynlig, at en slik utsettelse, uten en domstolsavgjørelse, vil bli ansett som en inaktiv periode i etterforskningen.

Saken i TfK 2017.562V ble utsatt i over 4 år i påvente av andre saker, forut for avgjørelse av tiltale spørsmålet, ensidig av anklagemyndigheten. Som drøftet ovenfor, må det følgelig her foreligge en formodning om at den siktede i saken har en forventning om at saken ikke lenger forfølges og burde dermed ha vært ansett stanset på ubestemt tid, slik mindretallet finner.

5.3.7 Delkonklusjon

Den nære forbindelse mellom EMRK art 6 stk 1 og strl § 94 stk 6, 2. pkt, medfører at dersom formodningen om at dansk rett er i overensstemmelse med EMRK, bør visse momenter som vektlegges i EMD-praksis også inndras i vurderingen av strl § 94 stk 6, 2. pkt. Navnlige at de punkter som fremholdes av EMD at ikke skal bebreides staten, bør tale mot den siktedes berettigede forventning, en 3-årig periode uten aktivitet hos politi eller anklagemyndighet bør formodes å medføre en stansning på ubestemt tid og at anklagemyndighetens utsettelse av saken i påvente av utfallet i andre saker, bør medføre at saken anses stanset på ubestemt tid, da dette strider mot EMD-praksis.

Kapittel 6 Norsk rett og komparativ analyse

6.1 Innledning

De norske foreldelsesregler, slik de eksisterer i dag, ble, i likhet med de danske, vedtatt av lovgiver som en følge av arbeidet til den nordiske strafferettskomité på 1960-tallet. Dog var Norge noe senere enn Danmark med å få gjennomført de nødvendige endringer i sin lovgivning, og disse ble først gjennomført ved en lovendring i 1973, kontra 1967 i Danmark.

Forut for denne lovendringen hadde norsk lovverk, igjen i likhet med Danmark, en tilsvarende regel, og det ble ved lovendringen i forarbeidene¹³² spesifisert at det ikke er tilsiktet noen realitetsendring og at følgelig vil tidligere praksis stadig ha relevans. Derimot spesifiseres det videre at det er ment en realitetsendring¹³³, da hvis det etter reglene på tidspunktet ble funnet at en sak var "stilt i bero på ubestemt tid", ville foreldelsesfristen fortsette å løpe, men uten at forfølgelsestiden ble medregnet i foreldelsesfristen. Dette ble nå foreslått endret til at forfølgelsestiden ble tillagt foreldelsesfristen, og det spesifiseres eksplisitt at Danmark allerede har innført en tilsvarende regel.

I dag finnes de anvendelige regler i Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (heretter straffeloven eller strl),

Den øvrige rettstilstanden i Norge tilsvarer videre i stor grad den danske. Foreldelse er, etter norsk rett, en straffbortfallsgrunn, jf. strl § 85, foreldelsesfristen lengde avhenger av strafferammen i loven for den relevante forbrytelse, jf. strl § 86 stk 1, idealkonkurrence behandles tilsvarende som etter dansk rett, jf. strl § 86 stk 3, og fristens løp starter på tilsvarende tidspunkt, jf. strl § 87.

Etter norsk rett avbrytes fristen også ved at den mistenkte får stilling som siktet, jf. strl § 88 stk 1. Dog foreligger det her en mindre forskjell mellom de to rettssystemer, da norsk rett har utformet en legaldefinisjon av begrepet siktet i Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven eller strpl) § 82. Rettstilstanden etter denne legaldefinisjonen er dog lik den danske rettstilstand: man anses som siktet dersom påtalemyndigheten erklærer en for siktet, ved pågripelse, ransaking, beslag eller liknende, eller det er innledet en domstolsforfølgning, jf. strpl § 82 stk 1.

Da rettstilstanden, til tross for at det nå har gått over 50 år siden den nordiske strafferettskomité konkluderte sitt arbeid, fortsatt i dag må anses å være veldig lik, utgjør norsk rett et meget godt utgangspunkt for en komparativ analyse av rettsregelen som står sentralt i nærværende speciale, den danske strl § 94 stk 6, 2. pkt og den norske strl § 88 stk 2, 2. pkt. Da den danske regel allerede er rettsdogmatisk analysert, se. kap 3, må en tilsvarende analyse gjennomføres for den tilsvarende norske regel.

¹³² Se Ot.prp. nr. 52 (1970-71) s.11.

¹³³ Ibid.

6.2 Norsk straffelov § 88 stk 2.

6.2.1 Lovtekst og forarbeider.

Den norske strl § 88 stk 2 lyder som følger:

Fristavbrytelsen taper sin virkning når forfølgningen innstilles uten at beslutningen omgjøres av overordnet påtalemyndighet innen fristen i straffeprosessloven § 75 annet ledd. Det samme gjelder når forfølgningen blir stanset på ubestemt tid. Ved beregningen av om foreldelse er inntrådt, skal forfølgningstiden regnes med. Dette gjelder likevel ikke dersom forfølgningen er stanset fordi den siktede har unndratt seg forfølgningen.

Det følger av lovteksten at fristavbrytelsen mister sin virkning i to tilfeller: (1) ved at forfølgningen innstilles og (2) dersom forfølgningen stanset på ubestemt tid.

Ut fra konteksten vil det i det første tilfellet kreves en “beslutning”, og videre at denne ikke “omgjøres av overordnet påtalemyndighet”. En slik beslutning må anses å være de beslutninger påtalemyndigheten tillegges kompetanse til å fatte, hvorved en strafforfølgning avsluttes, jf. strpl §§ 69-70 (påtaleunntatelse) og § 62a, jf. §§ 72-74 (henleggelse). Det kreves dog at en slik beslutning ikke omgjøres, jf. Strl § 75 stk 2, innen tre måneder.

Fristavbrytelsen mister videre sin virkning dersom saken “blir stanset på ubestemt tid”. Den alminnelige språklige forståelse tilsier at det ikke kreves en beslutning for at saken skal anses stanset på ubestemt tid, men at en sak har *de-facto* stanset gjennom passivitet eller inaktivitet i saken er tilstrekkelig. Hva som derimot skal til for at en sak anses stanset på ubestemt tid kan ikke leses ut fra loven.

I forarbeidene¹³⁴ angis det at lovendringen ikke var ment å medføre noen realitetsendring, og at det følgelig kan finnes veiledning for vurderingen i tidligere rettspraksis, da en tilsvarende regel allerede eksisterte i lovgivningen. Utover dette angir forarbeidene videre at utgangspunktet for hvorvidt en sak skal anses stanset på ubestemt tid er en helhetsvurdering av situasjonen, hvor politiets aktivitet med saken, tiden og graden av uvisshet inngår som vurderingsmomenter. Selv om det her spesifiseres politiet, fremstår det som naturlig å forstå dette begrepet i utvidet forstand til også å omfatte påtalemyndigheten.

Forarbeidene angir ingen retningslinjer for vekting av momentene som inngår i vurderingen og heller ikke hvilke momenter som har blitt inndratt i tidligere praksis. For å avklare denne tvil må følgelig foreliggende rettspraksis analyseres, se nedenfor punkt 6.2.2.

Begrepet forfølgningstiden i tredje punktum, defineres ikke verken i lovteksten eller forarbeidene¹³⁵, men vil etter alminnelig språklig forståelse anses å være tiden fra forfølgningens start, ved siktelse e.l., jf strpl § 82, og til enten beslutning etter § 88 stk 2, 1. pkt eller stansning etter 2. pkt.

¹³⁴ Se Ot. prp. nr. 52 (1970-71) s. 11

¹³⁵ Se Ot. prp. nr. 52 (1970-71) s. 12

Forfølgningstiden medregnes ikke til foreldelsefristen, dersom forfølgningen blir stanset fordi den siktede har unndratt seg forfølgningen. Det må etter alminnelig språklig forståelse forstås at "stanset" etter fjerde punktum, både peker mot en beslutning om stansning, etter første punktum, og en *de-facto* stansning, etter andre punktum.

6.2.2 Rettspraksis

Da det, etter analysen av lovtekst og forarbeider ovenfor, kun foreligger uklarhet om rettsstilstanden etter annet punktum i Strl § 88 stk. 2, er det rettspraksis på dette området som vil være i fokus i det følgende.

Da det søkes etter veiledning angående momentene fremsatt i forarbeidene, antas ikke det endelige utfallet i saken å være avgjørende. Den følgende gjennomgang vil dermed foregå kronologisk, for, som for punkt 3.3 ovenfor, å lettere kunne se utviklingstrekk over tid.

Rt. 1913 s. 743: Forfølgning ble ansett som stanset på ubestemt tid, i en foreleggsak. Forelegget hadde blitt utferdiget og foreldelsesfristen var dermed ansett som avbrutt, men saken ble utsatt av påtalemyndigheten i påvente av en verserende sak for Høyesterett. Domstolen uttaler at: "At saken stilles i bero, vil altsaa sige det samme som, at behandlingen utsættes, og naar en bestemt dag for den fortsatte behandling ikke fastsættes, saa har man en stillen i bero paa ubestemt tid. At det er i paavente av en bestemt fremtidig handling eller begivenhet, utsættelsen sker, gjør den ikke til utsættelse paa bestemt tid, naar tidspunktet for det, som skal oppebies, er uvisst". Se også punkt 3.3.2 ovenfor.

Høyesteretts logikk må anses å ha de beste grunner for seg. Dette medfører ikke utelukkende at utsettelse i påvente av en annen sak vil medføre stansning, men også andre utsettelse hvor det ikke foreligger en bestemt dag hvor saksbehandlingen kan fortsette.

Samme standpunkt har senere blitt inntatt i Rt. 1962 s. 112, men standpunktet kan samtidig anses som noe fraveket i Rt. 1988 s. 498, se nedenfor.

I dommen inntatt i Rt. 1949 s. 567, som omhandlet en straffesak som følge av ulovlig fiske, inntar domstolen standpunktet at domstolenes utsettelse av saken ikke medfører en stansning på ubestemt tid og at foreldelsesfristen følgelig ikke løper igjen.

Det samme standpunkt har senere blitt inntatt i Rt. 1951 s. 590, med henvisning til Rt. 1913 s. 743 om at det er påtalemyndighetens avgjørelser om utsettelse som kan medføre stansning på ubestemt tid.

Saken i Rt. 1951 s 486 angikk et slagsmål med flere tiltalte i 1945. Det ble tatt ut tiltale i mars 1948, og saken ble oversendt til forsvarer juli 1949, hvor denne ble forlagt. Saken ble anket av påtalemyndigheten med påstand om at de tiltalte måtte frifinnes grunnet foreldelse. Det hadde i perioden mellom tiltale og til dom i første instans ikke vært gjennomført rettergangsskritt i saken, følgelig mente påtalemyndigheten at saken hadde vært stilt i bero og var nå foreldet. Riksadvokaten inntok et annet standpunkt for Høyesterett, enn påtalemyndigheten tidligere, og anførte at når sakens fremme ble forsinket grunnet forsvarers forhold, kunne ikke en mangel av rettergangsskritt medføre at saken ble ansett som stilt i bero. Høyesterett støttet riksadvokatens standpunkt.

I et tilfelle hvor politiet hadde satt en sak "til observasjon" i Rt. 1964 s. 1272, hvor det var tatt ut siktelse for brudd på motorvognlovgivningen ble saken ikke ansett stanset på ubestemt tid. Saken ble satt til observasjon 10 måneder etter siktelsen, da det ble oppdaget at den siktede var til sjøs. Saken lå til observasjon i omtrent 1 år og 2 måneder, før anmodning om innenrettslig avhør ble sendt. En beslutning om å stille saken "til observasjon", ble ikke ansett som sidestilt med at saken var stanset.

Domstolen inntar et noe annet standpunkt i Rt. 1967 s. 796: siktelse for falsk brannalarm, hvor siktede var reist til sjøs når tiltale spørsmålet ble avgjort. Stevning ble dermed ikke forkynt og saken ble sendt tilbake til politiet i mai 1965. Siktetes oppholdssted ble først kjent for politiet i januar 1967. Politiets spredte forsøk på å finne ut om siktede var kommet tilbake til landet var ikke tilstrekkelige. Saken ble følgelig ansett som stanset på ubestemt tid fra mai 1965.

I Rt. 1973 s. 1473 konkluderte Høyesterett at en 2-årig forsinkelse ved en rettergangserklæring, ikke medførte en stansning på ubestemt tid. Dette må anses som uttrykk for en økt terskel for stansning etter en dom i første instans.

Saken for domstolen i Rt. 1981 s. 947 var siktelse for spirituskjørsel, saken ble satt til observasjon 2 måneder etter fristavbruddet, da siktetes oppholdssted var ukjent. Politiet hadde gjennomført sporadiske undersøkelser om hvorvidt siktede befant seg på sist kjente oppholdssted. Politiet hadde sendt to innkallinger til avhør hhv. 1 år og 1 måned og 1 år og 4 måneder etter fristavbruddet. Saken ble ikke ansett som formelt eller faktisk stanset på ubestemt tid.

Momentene fra forarbeidene, jf. Ot. prp. nr 52 (1970-71) og ovenfor punkt 6.2.1, ble for første gang omtalt i rettspraksis i Rt. 1985 s. 596. Personen i saken var siktet for spirituskjørsel. Graden av uvisshet fortolkes her å innebære en vurdering av hvorvidt den siktede hadde en begrunnet forventning om at saken ikke lenger ble forfulgt. I saken fantes dette å ikke være tilfellet, da vedkommendes førerkort hadde vært beslaglagt under hele forfølgningstiden og vedkommende også hadde tilstått forholdet.

Det samme vurderingsmoment ble tatt i bruk i Rt. 1985 s. 596. Den siktede hadde vært etterlyst i 2 år og ble gjenoppdaget av politiet under en gjennomgang av restanselister. Domstolen uttalte at kravene til politiets aktivitet avhenger av hvorvidt tidsmomentet faller ut til i den tiltaltes fordel og om vedkommende hadde en berettiget forventning om at saken ikke lenger ble forfulgt. Det hadde tidligere vært gjennomført førerkortbeslag i saken, men dette var opphevet. Når det da var gått 2 år, var ikke en generell etterlysning tilstrekkelig til å anse saken som annet enn stanset på ubestemt tid.

Som nevnt ovenfor, ble det generelle standpunkt i Rt. 1913 s. 743, til en viss grad fraveket i Rt. 1988 s. 498. Rt. 1913 s. 743 blir ikke anvendt i saken da Høyesterett mener at saken til behandling avviker på flere punkter. Saken handlet om fangst av fisk under minstemål og inngikk opprinnelig i et sakskompleks på 5 saker, men ble adskilt fra sakskomplekset etter at tiltalte ikke møtte til et rettsmøte, etter lovlig stevning. Her ble det funnet, etter en helhetsvurdering av momentene i forarbeidene, at påtalemyndighetens utsettelse av en sak, i påvente av utfallet i en annen sak, ikke medførte at den siktede fikk en berettiget

forventning om at saken mot denne ikke lenger ble forfulgt, selv om utsettelsen var uventet lang.

Avslutningsvis nevnes dommen inntatt i Rt. 1991 s. 882, hvor tre personer var siktet for kjørsel med overlast, hvor politiet hadde utstedt forelegg. Det forelå ingen formell beslutning om stansning. Kontakt med en partsrepresentant krever et tydelig representasjonsforhold i den angjeldende sak. Politiet hadde i saken hatt kontakt med en advokat som i ytterste fall kunne anses som partsrepresentant for 1 siktet. Samlet gikk det to år og ti måneder uten kontakt med de siktede. Da kontakten med advokaten ikke ble ansett som arbeid med saken, ble saken ansett å ha vært stanset på ubestemt tid. Foreldelsesfristen ble dermed først igjen ansett avbrutt ved titaltebeslutningen, 3 år og 3 måneder siden foreldelsesfristens start. Forholdene ble derfor ansett som foreldet (foreldelsesfristen i saken var 3 år).

6.2.3 Norsk rettstilstand etter strl § 88 stk 2.

Rettsvirkningen av strl § 88 stk 2 er at, enten ved en beslutning om stansning av en sak, som ikke omgjøres, eller en de-facto stansning, vil foreldelsesfristen igjen løpe og forfølgningstiden tillegges foreldelsesfristen.

En de-facto stansning (gjennom passivitet), eller etter loven “stanses på ubestemt tid”, angis etter forarbeidene, se punkt 6.2.1, til å være en helhetsvurdering av politiets aktivitet med saken, tiden og graden av uvisshet. Etter forarbeidene¹³⁶ vil tidligere rettspraksis fortsatt være relevant. Disse krav har blitt nærmere spesifisert i rettspraksis.

Politiets aktivitet må forstås som også å omfatte påtalemyndighetens handlinger. Dette er ikke eksplisitt uttalt i praksis, men påtalemyndighetens aktivitet vurderes i flere av de ovenfor analyserte dommer.

Graden av uvisshet har blitt spesifisert til en vurdering av hvorvidt den siktede har en begrunnet forventning om at saken ikke lenger forfølges, jf. f.eks. Rt. 1985 s. 596.

Kravene til politiets aktivitet vil være høyere desto lengre tid saken utsettes og hvis det foreligger begrunnede forventninger hos den siktede om at saken ikke lenger forfølges, jf. Rt. 1986 s. 416.

Det er derimot klart etter praksis at en generell etterlysning, uten annen aktivitet, ikke er tilstrekkelig aktivitet, jf. Rt. 1986 s. 416. Det er også tvilsomt hvorvidt sporadiske forsøk på kontakt med siktede, alene vil være tilstrekkelig aktivitet, jf. Rt. 1967 s. 796 og Rt. 1981 s. 947. Motsatt vil derimot ikke en beslutning om at saken legges “til observasjon” ikke sidestilles med en beslutning om å stille saken i bero, jf. Rt. 1964 s. 1272 og Rt. 1981 s. 947.

Det kreves videre et tydelig avklart partsrepresentant forhold for at politiets kommunikasjon med en advokat skal anses å være aktivitet i saken, jf. Rt. 1991 s. 882. Foreligger et slikt tydelig partsforhold, vil derimot perioder med inaktivitet hos politiet, som kan begrunnes i forsvarerens forhold, ikke legges politiet til last, jf. Rt. 1951 s. 486.

¹³⁶ Se Ot. prp. nr. 52 (1970-71) s. 11

Videre, er det et klart utgangspunkt at dersom påtalemyndigheten utsetter en sak i påvente av utfallet av en annen sak, vil dette medføre at saken anses stanset på ubestemt tid, jf. Rt. 1913 s. 743. Dette utgangspunktet kan derimot fravikes i tilfeller hvor en sak har inngått i et sakskompleks, men blir adskilt fra dette. I et slikt tilfelle, vil politiets utsettelse av saken, i påvente av utfallet av sakskomplekset, ikke gi den siktede en begrunnet forventning om at saken ikke lenger forfølges og følgelig ikke medføre en stansning på ubestemt tid, selv om tidspunktet for endelig avgjørelse i sakskomplekset er ukjent.

Domstolenes utsettelse av en sak medfører ikke en stansning på ubestemt tid, jf. Rt. 1949 s. 567 og Rt. 1951 s. 590. Foreligger en dom fra første instans, vil terskelen for å anse en sak stanset på ubestemt tid være betraktelig økt i behandlingen ved de senere instanser, jf. Rt. 1973 s. 1473.

6.3 Komparativ analyse av dansk straffelov § 94 stk 6 og norsk straffelov § 88 stk 2.

En komparativ analyse av disse to bestemmelser gir særdeles god mening, da begge bestemmelser har et felles grunnlag i arbeidet til Nordiske strafferettskomité. Dette underbygges videre da de danske forarbeider¹³⁷ henviser til norsk rett, slik som de norske forarbeider¹³⁸ henviser til dansk rett.

I den videre analysen vil det påpekes både likheter og forskjeller i rettsstilstanden slik denne har utviklet seg siden reglens innføring, slik rettsstilstanden har blitt avgjort i henholdsvis kapittel 3, særlig punkt 3.5, og punkt 6.2.3.

Som et utgangspunkt, må det uttales at dansk straffelov § 94 stk 6 og norsk straffelov § 88 stk 2 at lovbestemmelsene i utgangspunktet er sammenfallende. Begge bestemmelser medfører at en ellers avbrutt foreldelsesfrist, som før øvrig avbrytes på samme måte i begge rettssystem, igjen løper, som om foreldelsesfristen aldri var avbrutt, dersom en strafferettslig forfølgning stanses. En straffeforfølgning anses stanset, etter begge lover, dersom anklagemyndigheten/påtalemyndigheten fatter en avgjørelse om dette, enten i form av henleggelse eller tiltalefravall, eller dersom arbeidet med saken de-facto stanser, "stanses på ubestemt tid".

En stansning på ubestemt tid kan, i begge rettssystem, skje både ved en aktiv beslutning om å ikke lenger forfølge saken, men uten at det formelt skjer påtaleoppgivelse eller tiltalefravall, eller gjennom passivitet.

Ved en stansning på ubestemt tid gjennom passivitet er politiets aktivitet, etter både danske og norske forarbeider¹³⁹, et sentralt vurderingsmoment. Dog med den forskjell at norske forarbeider gir videre anvisning om at tiden og graden av uvisshet er tilsvarende sentrale vurderingsmomenter.

¹³⁷ Se bet. nr 433 1966 s. 23.

¹³⁸ Se Ot. prp. nr. 52 (1970-71) s. 11

¹³⁹ Se bet. nr 433 1966 s. 23 og Ot. prp. nr. 52 (1970-71) s. 11

Angående aktivitetskravet kan det finnes noen likhetstrekk i rettspraksis. I begge land vil en etterlysning, som ikke følges opp av andre tiltak, ikke være tilstrekkelig aktivitet, se punkt 3.5 og 5.2.3. Etter dansk praksis, jf. U 1997.779 H, er det dog konkludert at dersom alle praktisk mulige relevante og rimelige forfølgningsskritt har blitt gjennomført, skal ikke saken anses som stanset på ubestemt tid. Et tilsvarende standpunkt har ikke blitt inntatt i norsk rettspraksis, men da en sak som settes "til observasjon" formodentlig ikke anses stanset på ubestemt tid, vil nok det samme være tilfellet etter norsk rett.

Som nevnt ovenfor, er det etter de norske forarbeider stadfestet at tidsmomentet og graden av uvisshet, som i praksis har blitt omtalt som siktedes begrunnede forventning, også skal inngå i vurderingen om en sak anses stanset på ubestemt tid. I dansk rett kan tilsvarende momenter utledes fra rettspraksis, hvor tidsforløpet er omtalt i de fleste dommer på området og siktedes begrunnede forventning fra TfK 2017.562 V, særlig mindretallets votum.

Det er dog i dansk rettspraksis ikke uttalt noe generelt om hvordan disse momenter samhandler med hverandre, hvor det etter norsk praksis er uttalt, at kravet til politiets aktivitet øker med tiden og dersom den siktede har en begrunnet forventning om at saken ikke lenger følges, jf. Rt. 1986 s. 416.

En ytterligere likhet i begge rettssystemer er at den siktede kan identifiseres med sin forsvarer, jf. Rt. 1951 s. 486 og, flertallets votum, i TfK 2017.562 V.

Etter dansk praksis har også sakens kompleksitet blitt påpekt som et moment ved vurderingen, jf. TfK 2016.1377 V. I foreliggende praksis har momentet blitt vektlagt i form av aksept av lengre saksbehandlingstid i kompliserte saker. Momentet har ikke blitt omtalt i norsk rettspraksis, men vil formodentlig inngå i vurderingen av siktedes begrunnede forventning, da et komplisert forhold vil medføre en økt terskel for at den siktede kan forvente at saken ikke lenger følges.

Den største forskjellen i rettstilstanden mellom dansk og norsk rett må imidlertid anses å være den danske aksept av utsettelse i saksbehandlingen i påvente av utfallet i andre saker, jf. f.eks. U 1962.452H og TfK. 2017.562 V. I sterk kontrast hertil har utgangspunktet i norsk rett, siden dommen i Rt. 1913 s. 743, vært at en utsettelse i påvente av en fremtidig tidsubestemt hendelse, herunder rettsavgjørelser, medfører en stansning på ubestemt tid. Det eneste unntak i senere praksis, er hvor en sak avventer utfallet av et sakskompleks denne tidligere selv inngikk i, jf. Rt. 1988 s. 498.

Norsk praksis har også eksplisitt uttalt at domstolenes utsettelse ikke medfører en stansning på ubestemt tid, jf. Rt. 1949 s. 567. Det tilsvarende må derimot også antas å være tilfellet etter dansk rett, da det må kunne utledes av forarbeidene at domstolenes handlinger ikke er avgjørende for hvorvidt en sak anses stanset på ubestemt tid.

Kapittel 7 Rettspolitiske vurderinger

Etter de tidligere rettsdogmatiske analyser har vilkårene for straffeloven § 94 stk 6, deler av EMRK art 6 stk 1 og Art 7, retsplejeloven §§ 718 a og 718 b, samt norsk rett, blitt avklart etter gjeldende rett. I dette kapittel vil det inntas et annet perspektiv. Basert på de foreliggende analyser, vil det forsøkes belyst om det er behov for endringer i dansk rettstilstand, gjennom lovendringer eller en endring i lovbestemmelsenes praktiske anvendelse.

Først angående strl § 94 stk 6, 2. pkt. kan verken lovteksten, lovforarbeidene eller trykt rettspraksis anses å besvare alle spørsmål som gjør seg gjeldende når det vurderes om en sak anses stanset på ubestemt tid. Etter punkt 3.5 ovenfor ble det konkludert at politiets og anklagemyndighetens aktivitet, herunder inaktive perioder, saksbehandlingstiden, sakens kompleksitet og hvorvidt den siktede har en berettiget forventning om at saken ikke lenger følges, er momenter som inngår i vurderingen.

Vektingen av disse momentene individuelt og opp mot hverandre er derimot i stor grad uavklart i praksis. Etter analysen av norsk rett, se punkt 6.2.3, som her er særlig relevant da begge regelsett ble utarbeidet med siktemålet om like nordiske regler, fremstår momentene etter norsk rett i utgangspunktet like, men at momentenes vekting er avklart i større grad.

Det kreves dermed ingen lovendring for å kunne gjøre rettstilstanden betraktelig mer forutberegnelig for borgerne som må forholde seg til reglene, det krever kun en endring i den juridiske tilnærmingen til problemstillingen.

Ved å følge den norske tilnærming, som angitt i Rt. 1986 s. 416, kan vurderingene etter dansk rett bli mer gjennomskuelige. Som det formuleres av norsk høyesterett: vil kravet til politiets og anklagemyndighetens aktivitet, ha en høyere terskel for å ikke anses som en stansning på ubestemt tid, dersom tidsmomentet faller ut i tiltaltes fordel og hvis tiltalte hadde en berettiget forventning om at saken ikke lenger ble forfulgt. En slik tilnærming vil også gjøre det lettere for alle parter i straffesaken å avgjøre om en gitt sak har vært stanset på ubestemt tid og følgelig om foreldelse har inntruffet.

Angående tidsmomentet foreligger det nå videre veiledning i lov på hvor lenge en person kan være siktet før en siktelse anses å være langvarig, jf. rpl § 718 a stk 2. Som den tidligere analyse har vist, se særlig punkt 4.5.2, har rpl § 718 a stk 2 og strl § 94 stk 6 et felles formål om å motvirke langvarige siktelser. Dermed burde tidsangivelsen i rpl § 718 a stk 2 også inngå i vurderingen etter strl § 94 stk 6, 2. pkt., hvor terskelen for å stadfeste stansning på ubestemt tid etter 1 år og 6 måneder som utgangspunkt bør være lavere, men ikke i slik utstrekning at stansning formodes.

Utover dette bør det også inngå som et viktig moment i vurderingen av anklagemyndighetens aktivitet, hvorvidt den lovpålagte redegjørelse etter rpl § 718 a stk 2 har blitt overholdt i saken, se punkt 4.5.2, og at det kan argumenteres at den siktede vil ha en berettiget forventning om at saken ikke følges dersom redegjørelse utelates.

Dansk rettspraksis har også akseptert anklagemyndighetens utsettelse av saker i påvente av andre verserende saker. I motsetning til en norsk rett, hvor det etter lang tids rettspraksis, jf. Rt. 1913 s.743, har blitt funnet stansning med foreldelse til følge i slike situasjoner. Denne danske praksis bør endres, særlig i lys av EMD praksis.

Etter EMRK art 6 stk 1 tillates utsettelse av saker, uten at dette nødvendigvis medfører en krenkelse av retten til rettergang innen rimelig tid. Derimot forutsetter EMD-praksis, se Pedersen og Pedersen mot Danmark¹⁴⁰, at det er domstolene som utsetter saken og pålegger både domstolene og myndighetene som fører saken, relativt strenge krav til oppfølging av den verserende sak.

Det fremstår ikke som prøvd i EMD-praksis om en tilsvarende ensidig utsettelse fra påtalemyndigheten kan tillates. I lys av foreliggende EMD-praksis¹⁴¹, fremstår det som usikkert om påtalemyndigheten vil innrømmes en tilsvarende adgang. Kravene som stilles for at en sak skal utsettes er at domstolene skal følge den andre sak nøye. Altså en løpende judisiell kontroll med fremdriften i den andre sak.

Selv om det etter dansk rett nå foreligger en adgang til judisiell kontroll forut for avgjørelse av tiltale spørsmålet i rpl § 718 b, er dette ikke en løpende oppfølging av anklagemyndigheten og vil dermed ikke overholde kravene fremsatt i EMD-praksis¹⁴².

Saken i TfK 2017.562 V ble utsatt etter utforming av anklageskrift. Det er mulig at sakens utsettelse mellom januar 2012 og juli 2013, hvor byretten sendte anklageskriftet tilbake til anklagemyndigheten, overholdt kravene til domstolskontroll, men dette fremstår ikke som drøftet i saken, og det er dermed usikkert hvorvidt kravene er overholdt. Utsettelsen etter tilbakesendelsen av anklageskriftet har derimot, uten tvil, ikke overholdt disse kravene.

Følgelig vil den danske praksis hittil, hvor anklagemyndighetens ensidige utsettelse, både før og etter anklageskrift, ut fra hensynet til rettsenhet, meget mulig utgjøre et konvensjonsbrudd etter EMRK art 6 stk 1. Da dansk rett formodes å være i tråd med EMRK, bør denne praksis endres.

De øvrige momenter som vektlegges for hvorvidt en etterforskning medfører en krenkelse av EMRK art. 6 stk 1 bør også kunne anvendes i vurderingen av stansning på ubestemt tid etter strl § 94 stk 6, 2. pkt, da disse bestemmelsene klart har en nær sammenheng. Dette gjelder særlig EMDs praksis angående inaktive perioder. For de øvrige vilkår må det opereres med en økt terskel grunnet de avvikende rettsvirkninger.

Avslutningsvis har analysen vist at Rpl § 718 a stk 1 etter gjeldende rett har ingen reell virkning i straffeprosessen, utover å potensielt utgjøre grunnlaget for en klage til overordnet anklagemyndighet for politiets saksbehandling. Innholdet i vurderingen av hva som er rimelig tid etter rpl § 718 a stk 1 har dermed meget begrenset betydning, og det fremstår som mer hensiktsmessig å anse bestemmelsen som en innarbeidelse av kravet etter EMRK art. 6 stk

¹⁴⁰ Se EMD-sak 68693/01 Pedersen and Pedersen v Denmark § 46

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

1 om rettergang innen rimelig tid og gjennomføre en slik vurdering etter gjeldende EMD praksis.

Kapittel 8 Konklusjon

Formålet for dette spesialet har vært å se på hvilken adgang den siktede har til å ivareta sin interesse dersom en strafferettslig forfølgning trekkes ut i tid, både før og etter avgjørelsen i tiltalespørsmålet.

For å avklare dette har det ovenfor blitt gjennomført rettsdogmatiske analyser av både strl § 94 stk 6 og rpl §§ 718 a og 718 b.

Rettstilstanden etter strl § 94 stk 6 etter analysen må for den siktedes del anses å være vanskelig forutberegnelig, da praksis på området ikke kan sies å være ensartet eller å gi en tydelig veiledning for hva som skal vurderes, og ikke minst, hva som er avgjørende etter bestemmelsen. Analysen har også vist at politiet og anklagemyndigheten må etter gjeldende rett sies å ha et stort slingringsmonn, før domstolene anser en sak stanset på ubestemt tid.

Det er klart etter analysen at selv om en rettslig forfølgning kan utgjøre en krenkelse av EMRK art. 6 stk 1, er dette ikke tilstrekkelig til at en sak anses stanset på ubestemt tid. Dette har de beste grunner for seg, da rettsvirkningen etter strl § 94 stk 6, 2. pkt, i ytterste konsekvens medfører at straffesaken ikke lenger kan forfølges.

Derimot bør det kunne forventes en klarere rettstilstand hvor det er tale om materiell strafferett, selv om analysen har vist at rettstilstanden tvilsomt vil utgjøre et selvstendig brudd på EMRK art. 7. Det har derfor, med bakgrunn i en komparativ analyse og EMD-praksis, blitt anbefalt en endring av vurderingen som skal gjennomføres, se kapittel 7, men som samtidig kan sies å bygge på den foreliggende danske rettspraksis.

Videre har det i analysen blitt påpekt en forbindelse mellom strl § 94 stk 6, 2. pkt og rpl § 718 a stk 2, som ikke fremstår som kommentert verken i trykt rettspraksis eller juridisk teori. Hvilken innvirkning denne forbindelsen vil ha dersom denne påberopes i en sak er usikker. Det bør kunne legges til grunn at etter 1 år og 6 måneder etter siktelsen ble kjent, må siktelsen anses som langvarig etter strl § 94 stk 6, 2. pkt. Kravene til politiets aktivitet med saken bør etter dette øke for at denne ikke skal anses stanset på ubestemt tid. I tillegg må det tillegges vekt hvorvidt det lovpålagte aktivitetskrav i rpl § 718 a stk 2 er overholdt og etter EMD-praksis, se kapittel 5, vil anklagemyndigheten ha bevisbyrden herfor.

Det har dessuten blitt funnet at dersom etterforskningen har hatt en inaktiv periode på 3 år eller derover, bør det foreligge en formodning for, i lys av EMD praksis, at forfølgningen er stanset på ubestemt tid etter strl § 94 stk 6, 2. pkt.

Tross dette må det antas, i tråd med rettspraksis hittil, at strl § 94 stk 6 fortsatt vil være en unntaksbestemmelse med et snevert anvendelsesområde, da rettsvirkningen i ytterste fall er at straffansvar foreldes.

Tilsvarende er Rpl § 718 b både etter lovteksten og forarbeidene en snever unntaksbestemmelse fra anklageprinsippet. I trykt rettspraksis finnes kun et lite antall

avgjørelser som har satt frist etter bestemmelsen¹⁴³, som ytterligere viser hvor sjeldent bestemmelsen finner anvendelse.

For en siktet er det dermed kun en snever mulighet for å påvirke sakens fremgang forut for tiltalespørsmålet. Dersom det tas ut tiltale, kan den nå tiltalte derimot påberope seg stansning på ubestemt tid og følgelig foreldelse, i tillegg til et brudd på EMRK art. 6 stk 1, med påstand om straffnedsettelse etter strl § 82 stk 2. I de fleste tilfeller er det, antagelig, dette siste alternativet som vil få medhold av domstolene.

¹⁴³ se f.eks. U 2016.2986 H

Litteraturliste

Lovgivning

Dansk lovgivning

Lovbekendtgørelse nr 1360 28. september 2022 Straffeloven
Lovbekendtgørelse nr. 1655 25. desember 2022 Retsplejeloven
Lovbekendtgørelse nr. 493 17. juni 2008 om ændring av retsplejeloven
Lovbekendtgørelse nr. 138 26. januar 2022 om Den Europæiske menneskerettighedskonvention
Almindelig borgerlig Straffelov av 10. februar 1866
Lovbekendtgørelse nr. 126 15. april. 1930 Straffeloven
Lovbekendtgørelse nr. 248 9. juni 1967 Straffeloven

Norsk lovgivning

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett
Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov
Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

Konvensjoner

Den Europeiske menneskerettskonvensjon (1950)

Forarbeider

Danske forarbeider:

Lovforslag:

LFF nr. 9 om ændring av straffeloven (2005)
LFF nr. 14 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, hvidvaskloven og forskellige andre love. (2021)

Betænkninger:

Betænkning. nr. 1492 om Begrænsning af langvarige sigtelser og varetægtsfængslinger (2007)
Betænkning nr. 433 om Strafferetlig forældelse m.v.(1966)
Betænkning. nr. 1441 om forældelse af strafansvaret for særlovsovertrædelser m.v.(2004)

Norske Forarbeider

Ot.prp. nr. 52 Om lov om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov av 22 mai 1902 nr. 10, m.m..(1970-71)

Rettspraksis

Danske domstoler

UfR 1985.456 Ø (1985)
UfR 2001.2045 H (2001)
UfR 1933.572 Ø (1933)
UfR 1968.678 SH (1968)
UfR 1969.887 V (1969)
UfR 1990.649/1 V (1990)
UfR 1949.527 H (1949)
UfR 1949.662/2 Ø (1949)
UfR 1950.822 Ø (1950)
UfR 1962.452 H (1962)
UfR 1965.907 Ø (1965)
UfR 1991.664/1 HKK (1991)
UfR 1995.351 H (1995)
UfR 1997.779 H (1997)
UfR 1997.803 V (1997)
UfR 1997.1238 H (1997)
UfR 1999.337 Ø (1999)
UfR 2012.1788 H (2012)
UfR 2015.1762 H (2015)
TfK. 2016.1377 V (2016)
TfK 2017.562 V (2017)
TfK 2017.1007/2 V (2017)
UfR 2022.2508 H (2022)
UfR 1982.1201 Ø (1982)
UfR 2016.2986 H (2016)
UfR 2020.1683 H (2020)

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol

<u>Saksnr.</u>	<u>Tittel</u>
17862/91	<i>Cantoni v. France</i> (1996)
27524/06	<i>Vidakovic v. Montenegro</i> (2016)
14307/88	<i>Kokkinakis v. Greece</i> (1993)
20190/92	<i>C.R v. Great Britain</i> (1995)
42750/09	<i>Del Rio Prada v. Spain</i> (2013)
5100/71	<i>F. Engel and Others v. The Netherlands</i> (1976)
11296/84	<i>Moreira de Azevedo v. Portugal</i> (1991)
8130/78	<i>Eckle v Germany</i> (1983)
38986/97	<i>P.W. v. Denmark</i> (1999)
41087/98	<i>Phillips v. The United Kingdom</i> (2001)
8660/79	<i>Minelli v. Switzerland</i> (1983)
13087/87	<i>Maj v. Italy</i> (1991)
18078/02	<i>Vayic v. Turkey</i> (2006)
30210/96	<i>Kudla v. Poland</i> (2000)
6315/02	<i>Petersen v. Denmark</i> (2004)
43000/11 og 49380/11	<i>Habran og Dalem v. Belgium</i> (2017)

25737/94	<i>Lindkvist v. Denmark</i> (1998)
68693/01	<i>Pedersen and Pedersen v. Denmark</i> (2004)
12952/87	<i>Ruiz-Mateos v. Spain</i> (1993)
27880/95	<i>Jasinski v Denmark</i> (1997)
19632/92	<i>Guillemin v. France</i> (1997)
21889/93	<i>Sari v. Denmark and Turkey</i> (2001)
42986/02	<i>Dalsgaard and Dalsgaard v. Denmark</i> (2005)
29119/13	<i>Abboud v. Belgium</i> (2019)
23043/93 og 22921/93	<i>Reinhardt and Slimane-Kaïd v France</i> (1998)
22410/93	<i>Robins v. The United Kingdom</i> (1997)
25086/94	<i>Prozsak v. Poland</i> (1997)
9381/81	<i>Capuano v. Italy</i> (1987)
27159/95	<i>Stamoulakatos v Greece</i> (1997)
247/07	<i>Christensen v. Denmark</i> (2009)
13645/88	<i>Bunkate v. The Netherlands</i> (1993)
73443/01 og 74860/01	<i>Freimanis and Lidums v. Latvia</i> (2006)
25444/94	<i>Pelissier and Sassi v. France</i> (1999)
14146/88	<i>Muti v. Italy</i> (1994)
12098/04	<i>Yelisseyev v. Russia</i> (2009)
7759/77	<i>Bucholz v. Germany</i> (1981)
15511/89	<i>Scopelliti v Italy</i> (1993)
36244/06	<i>Hasslund v Denmark</i> (2008)
19773/92	<i>Philis v Greece (No. 2)</i> (1997)
28523/95	<i>Portington v. Greece</i> (1998)
44547/10	<i>Piper v. The United Kingdom</i> (2015)
12728/87	<i>Abdoella v. The Netherlands</i> (1992)
22059/08	<i>Kaleja v. Latvia</i> (2017)
32842/96	<i>Nuutinen v. Finland</i> (2000)
43658/98	<i>Sousa Miranda v. Portugal</i> (2001)
19874/92	<i>Ferantelli og Santangelo v Italy</i> (1996)
6847/02	<i>Khudoyorov v Russia</i> (2005)

Norske domstoler

Rt. 1913 s. 743 (1913)
Rt. 1962 s. 112 (1962)
Rt. 1949 s. 567 (1949)
Rt. 1951 s. 590 (1951)
Rt. 1951 s 486 (1951)
Rt. 1964 s. 1272 (1964)
Rt. 1967 s. 796 (1967)
Rt. 1973 s. 1473 (1973)
Rt. 1981 s. 947 (1981)
Rt. 1985 s. 596 (1985)
Rt. 1988 s. 498 (1988)
Rt. 1991 s. 882 (1991)

Litteratur

Henricson, I., 2016. *Politiret*. 6. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag
 Langsted, L.B. & Langsted, P.H., 2020. *Hovedlinjer i erhvervstrafferetten* 8. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag

Munk-Hansen, C., 2022. *Retsvidenskabsteori*. 3. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag

Krabbe, O., 1931. *Borgerlig Straffelov*. s.l.: G.E.C. Gads forlag

Langsted, L.B., 2015. *Waaben: Strafferettens Almindelige del: Ansvarslæren*, 6. udgave red. s.l.: Karnov Group

Waaben, K., Hurwitz, S., 1971.: *Den danske kriminalret, almindelig del*. 4. udgave red. s.l.: Gads Forlag

Elholm, T., Jakobsen, M.N. & Lund Madsen, L., 2019. *Kommenteret straffelov Almindelig del*. 11. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag

Kistrup, M., Lund Poulsen, J., Røn, J. & Rørdam, T., 2023. *Straffeprocessen*. 4. udgave red. s.l.:Karnov Group.

Kjølbro, J.F., 2020 Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere. 5. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag

Kjølbro, J.F., 2023 Den Europæiske Menneskerettigheds Konvention for praktikere. 6. udgave red. s.l.: Jurist og Økonomforbundets Forlag

Andenæs, J., Rieber-Mohn, G.F. & Sæther, K.E., 2016. *Almindelig Strafferett*. 6. udgave red. s.l.: Universitetsforlaget

Riksadvokatmeddelelser

Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige siktelser, RM (2022)

Rigsadvokatens Meddelelse om indberetning af langvarige sigtelser (RM 3/2006) (2006)

Artikler

Høg, U. & Garde, P., 1993. Strafferettslig forældelse på grund av passivitet. *Juristen*.

Sørensen, H.F., 2023. U 2023B.21 Om straffastsættelse ved lang sagsbehandlingstid.

Ugeskrift for Retstidende

Filatova, M., 2021. Reasonable time of proceedings: compilation of case law of The European Court of Human Rights. *Council of Europe*.